

# Crnogorski glasnik

GODINA XVII. \_ BROJ 100. \_ SRPANJ-KOLOVOZ / JULI-AVGUST \_ 2016.

**Dr. sc. Radomir Pavićević** (09.07.1942. - 22.08.2016.)





*Zemlja je smrtnim sjemenom posijana.  
Al' smrt nije kraj, jer smrti zapravo i nema.  
I nema kraja. Smrću je samo obasjana staza  
uspona od gnijezda do zvijezda. ( Mak Dizdar)*



## Dr.sc. Radomir Pavićević

(1942.-2016.)

U Zagrebu je 22. 8. 2016. u 75 godini života umro dr. sc. Radomir Pavićević, dugogodišnji predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske (2001.- 2015.) njen strateg, istaknuti kirurg i znanstvenik. Njegovom smrću crnogorska zajednica u Republici Hrvatskoj ostaje bez čovjeka koji je svojim radom i angažmanom trajno obilježio jedno razdoblje i bitno doprinio našem današnjem statusu i ugledu, na što smo mu posebno zahvalni.

Dr. sc. Radomir Pavićević rođen je 9. jula 1942. godine, u Dolu Pješivačkom općine Danilovgradske, kao prvo od sedmero djece Milosava i Danice Pavićević (rođene Radetić).

U braku sa studijskom kolegicom Lukrecijom (rođenom Franceschi), neuropsihijatar dr. sci. Ima dva sina Aleksandra-Sašu i Dragana. Radomir i Lukrecija od Aleksandra-Saše imaju i dva unuka, Luku Bona i Bruna Roka.

U Dolu Pješivačkom polazio je osnovnu, u Danilovgradu i Spužu osmogodišnju školu, a srednju u titogradskoj gimnaziji „Slobodan Škerović“. Medicinski fakultet upisao je u Zagrebu 1961. a diplomirao 1966. godine.

Opću je kirurgiju specijalizirao kod prof. dr. M. Štulhofera,

a subspecijalizaciju iz torakalne kirurgije kod jednog od najboljih torakalnih kirurga Evrope prof. dr. Lj. Topalovića koji ga je i primio i osposobio.

Grudna kirurgija postat će mu i životno opredjeljenje pa će na Klinici za torakalnu kirurgiju kao šef operativnog trakta ostati do odlaska u penziju 2008.

Tema magistarskoga i doktorskog rada (1992. i 1993) bile su: Biološka udaljenost raka pluća od benignih bolesti (copb i astme) i Fenotipski zdrave naše populacije. Neposredno nakon disertacije stječe status znanstvenog suradnika.

U bolnici osniva i oprema Laboratorij za genetiku raka (Primarni referalni laboratorij evropskog multicentričnog istraživanja i aplikacije tumor markera) kojim i rukovodi od njegova osnivanja u prosincu 1997. do 30. lipnja 2009. Za otvaranje laboratorija pripremao se punih pet godina, osiguravši prostor, kadrove i opremu po uzoru na Andersonov institut u Teksasu.

Početak okupljanja i organiziranog djelovanja Crnogoraca u Hrvatskoj, od osnivanja „Montenegra“ i Nacionalne zajednice, Pavićević ocjenjuje pozitivno. Razvijao se duh solidarnosti, jasno definirali stavovi prema agresiji na

DE JE ŠTO			KULTURA	
	Novi roman Miraša martinovića:		Zavjet	30
	Vješto izbjegnute uobičajebe zamke	13	Pali svjetla u sumrak	31
	U svima nama ima crvenog i crnog	15	Živkov kalup za nas	32
<b>IN MEMORIAM</b>	<b>VIJESTI</b>		<b>KOLUMNA</b>	
Dr. sc. Radomir Pavićević	Europske perspektive i nasljeđe moderne	17	Krug oko mjeseca	33
In memoriam	<b>10 GODINA NEZAVISNOSTI I 1000 GODINA DRŽAVNOSTI CRNE GORE</b>		<b>KRATKA PRIČA</b>	
Telegrami povodom smrti,	Malo neba u nama, vama	18	Omča	35
Dr. sc. R. Pavićević	<b>DAN DRŽAVNOSTI CRNE GORE</b>	19	<b>CRNOGORSKI VLADARI</b>	
<b>NAGRADE I PRIZNANJA</b>	Kosara i Vladimir	20	<b>KULT SVETOG VLADIMIRA</b>	
Dobitnici Trimestijulske nagrade	Petrovdan 2016.	24	<b>DUKLJANSKOG</b>	37
Veljko Bulajić	Proslava milenijuma državnosti		<b>CRNOGORSKA TRPEZA</b>	
dobitnik nagrade za životno djelo	Crne Gore u Splitu	26	Crnogorska kuhinja – izbor	42
"Čovjek čiste sreće i čiste tuge"	Posthumno odlikovan admiral bivše JNA		<b>NOVI NASLOVI</b>	
Mirašu Martinoviću,	Vladimir Barović	28	Drugog sunca luča– Figure zaboravljanja	43
književna nagrada "Teuta"	Sjećanje na admirala Vladimira Barovića	29		
<b>KULTURA I UMJETNOST</b>				

Izdavači: NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE I VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA, Zagreb, Trnjanska c. 35, Tel./Fax: 01/6197 078, 01/6314 264, E-mail: nzch@net.amis.hr, vijececrn@net.amis.hr, montenegro@net.amis.hr, Internet adresa: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr  
 \* Za izdavače: Danilo Ivezić i Dušan Mišković \* Glavni i odgovorni urednik: v.d. Maša Savićević \* Redakcija: Milanka Bulatović, Nataša Gerželj, Danilo Ivezić, Dragutin Lakić, Nataša Rašović, Dušan Roganović \* Grafička priprema i tisak: Skaner studio d.o.o. \* Rukopisi se ne vraćaju \* Naklada/Tiraža 1000  
 Glasilo je, putem Savjeta za nacionalne manjine, financirano iz državnog proračuna Republike Hrvatske

Hrvatsku, olakšavalo snalaženje i integraciju pripadnika crnogorske nacionalne manjine u olovnim vremenima etničkog ekskluzivizma. Premda je Pavićević bio 1996. godine izabran u Predsjedništvo NZCH, zbog niza nepravilnosti i problema u radu NZCH nakon tri mjeseca (zajedno s još dvojicom članova Predsjedništva) podnio je ostavku i sve do 2000. se nije angažirao u radu.

Do preokreta je došlo 1999. godine, kad došlo do smjene staroga vodstva. S osnovnom idejom demokratizacije i svojevrsne etičke obnove Zajednice novo vodstvo, s prof. Kuljačom na čelu, otvara se spram članstva, obnavljajući pokidane niti međusobnog povjerenja.

Od 2001. kada je na Godišnjoj skupštini NZCH u Rijeci postao čelni čovjek Zajednice do rujna 2015. godine. Pavićević je svojim idejama, predanošću i stilom djelovanja bitno obilježio programski, organizacijski i personalni profil organiziranog djelovanja Crnogoraca u Hrvatskoj. Sam Pavićević će reći da su ga tri ključna razloga motivirala da se uključi u rad Zajednice. Najprije, želja da se očuva „crnogorsko biće“ u Hrvatskoj (koje je od 1991. do 2001. prepolovljeno), sa svojstvenim mu etičkim kodeksom. Nadalje, uvjerenje da Crnogorci nijesu građani drugog reda u hrvatskom društvu, da njihov ne samo pravi status nego i zbiljski ugled ovise pretežno o njima samima, o njihovoj sposobnosti da očuvaju i razviju vlastiti individualitet. Naposljetku, znanje o tome da je za golo samoodržanje Crnogoraca (da se ne „odnarođe“) nužna suverena i demokratska matična država, uz puno poštivanje prava građana Crne Gore da sami odlučuju o svojoj sudbini.

Na programskom planu, mogu se izdvojiti dva njegova osnovna dostignuća. Prvo su „Dani crnogorske kulture“, koji se u suradnji s Ministarstvom kulture Vlade Crne Gore, uspješno organiziraju desetak godina (s nizom prvorazrednih izložbi, koncerata, kazališnih predstava, filmova crnogor-

skih umjetnika). Drugo je izdavačka djelatnost, koja je postala i zaštitni znak NZCH kao „kulturne zajednice“, s nekoliko biblioteka, više desetaka naslova knjiga, a u suradnji s partnerima kako u Crnoj Gori (Matica crnogorska, Hrvatsko građansko društvo), tako i u Hrvatskoj (Skaner studio, Antibarbarus, Disput).

Izuzetno značajan je Pavićevićev angažman na povezivanju Zajednice s matičnom državom, kako njezinim službenim institucijama (ministarstvima kulture, nauke i vanjskih poslova; Vladom, Parlamentom i Predsjednikom države), tako i nevladinim udruženjima. Često je isticao bez oslonca na matičnu državu nema budućnosti. Otuda i neizmjeran angažman na internacionalizaciji crnogorskog pitanja, aktivnostima i brojnim manifestacijama sa svrhom i ciljem obnove nezavisnosti i njenom vraćanju u porodicu nezavisnih država svijeta.

Mora se naglasiti da je suradnju s Maticom crnogorskom, s kojom je i u prijašnjem razdoblju NZCH održavala bliske kontakte, uzdigao u stratešku institucionaliziranu vezu, pretvorivši Zajednicu u najistaknutiji autonomni punkt Matice crnogorske, kao najšireg nacionalnog kulturnog pokreta, u inozemstvu. Nisu ništa manje važni rezultati u povezivanju i suradnji Zajednice s Hrvatskim građanskim društvom iz Kotora, u duhu gesla da su „nacionalne manjine“ istinsko bogatstvo demokratskih država i modernih društava.

Za svoje životno djelo doživio je visoko priznanje predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića, koji je u povodu Dana neovisnosti 8. listopada 2009. odlikovao liječnika, znanstvenika i humanista dr. Radomira Pavićevića „Redom Danice hrvatske s likom Katarine Zrinske“ za „osobite zasluge za zdravstvo, socijalnu skrb i promicanje moralnih društvenih vrednota“, a na prijedlog Hrvatskog građanskog društva Crne Gore, Bokeljske mornarice i Dragovoljaca domovinskog rata iz Dubrovnika.



## In memoriam

Dimitrije Popović



Smrću dr. Radomira Rada Pavićevića hrvatska je medicina izgubila vrsnog torakalnog kirurga, uglednog liječnika čija je aktivnost na istraživanju individualnih kemoterapijskih tretmana bila posebno značajna. Nacionalna zajednica crnogoraca Hrvatske izgubila je predanog člana, njenog dugogodišnjeg predsjednika, čiji se rad temeljio na ostvarivanju onih vrijednosti koje kroz kulturu i umjetnost afirmiraju crnogorsku dijasporu i obogaćuju međususedske odnose Hrvatske i Crne Gore.

Metaforički kazano Rade Pavićević je principe svoje medicinske profesije iskusnog kirurga primjenjivao na svoj društveni angažman. Znao je kada, gdje i kako, s preciznom dosljednošću, treba raditi na realizaciji onoga čemu bi se posvetio. Samo je tako mogao efikasno ostvarivati rezultate svoga angažmana. Bio je duboko svjestan one Eliotove sintagme po kojoj „kultura spaja narode,“. U tom je smislu surađivao s hrvatskim i crnogorskim kulturnim institucijama, intelektualcima, umjetnicima, piscima, muzičarima, režiserima, glumcima...

Rade je posebnu pažnju poklanjao izdavaštvu. Nacionalna zajednica crnogoraca Hrvatske je s pravom ponosna na svoj bogati izdavački program, na svoja izdanja koja je kao urednik potpisivao dr. Pavićević. Rade je znao i osjećao da je knjiga ona trajna vrijednost koja je istovremeno svjedok vremena i afirmacija humanističkih vrijednosti u umjetničkom ili znanstvenom diskursu.

Sa dr. Radom Pavićevićem sam surađivao na nekoliko važnih projekata. Tada sam se mogao u potpunosti upoznati i osvjedočiti o njegovoj potpunoj, gotovo strastvenoj posvećenosti poslu, njegovoj nepokolebljivoj odlučnosti, poslovičnoj neuništivoj energiji kojom se predavao zadatku kojeg je sebi postavio.

Posebno mi je ostala u sjećanju suradnja na velikom projektu „Hommage Njegošu, 1813 - 2013,“ u povodu dvjesto godina pjesnikovog rođenja. Ono što se danas na Cetinju s ponosom ističe kao vrijedan doprinos crnogorske dijaspore tom velikom jubileju jest moja skulptura „U slavu Njegoševе mis-

li,“ čija realizacija ne bi bila moguća bez Radovog svesrdnog angažmana. Pokrenuo je veliku akciju da se donacijama crnogoraca u dijaspori, najviše iz Hrvatske, osiguraju sredstva za tehničku realizaciju sculpture – spomenika. To je bio težak zadatak koji je Rade uspješno realizovao. Svi smo mi zahvalni Radu Pavićeviću i da se realiziralo ono što je trajno obilježilo poštovanje i sjećanje na djelo velikog pretka.

Sjećam se takođe s koliko je žara, ljubavi i energije radio na realizaciji monografije o djelu Dušana Vukotića. „Zaboravljenom vizionaru,“ je htio luksuznom monografijom ponovo potvrditi vrijednost njegovog djela i podsjetiti na mjesto koje mu pripada u hrvatskoj i crnogorskoj kulturi. Sjećam se dana i dugih noći u Skaner studiju u Zagrebu kada je Rade, pušeći cigaretu za cigaretom, zajedno s Dragim Savićevićem gledao kako se na ekranima kompjutera slaže i oblikuje bogati materijal za opsežnu monografiju majstora animacije.

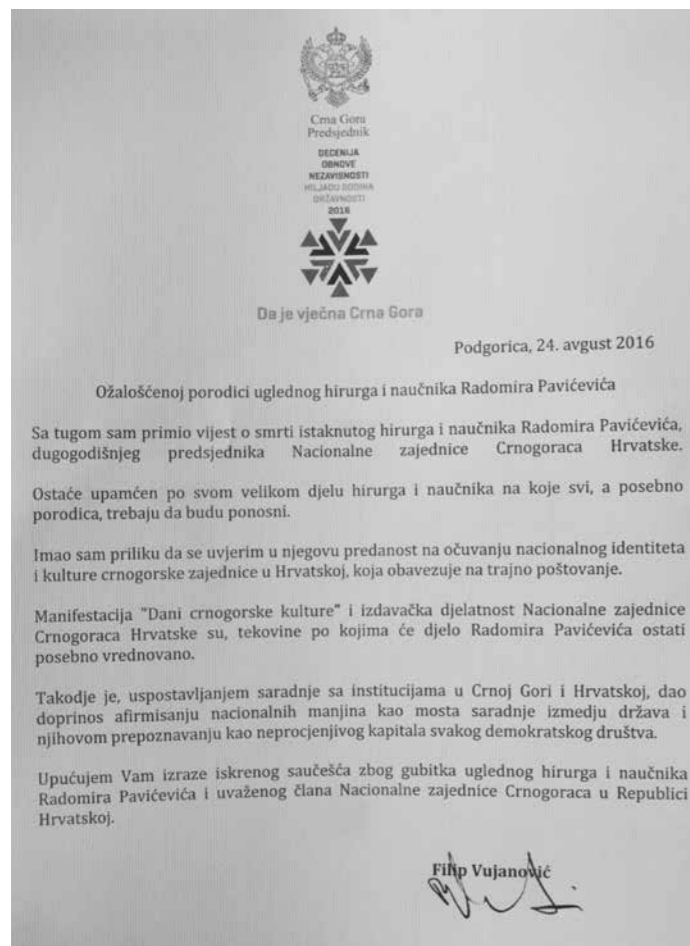
Rade Pavićević je bio dobar i iskren prijatelj. Uvijek je bio spreman pomoći drugima. Ova lijepa ljudska osobina spajala je u njemu liječnika i humanistu.

Hvaljen i nagrađivan za svoje zasluge ostavio je bogat i vrijedan trag.

Pred Radom je bilo još puno planova. Nedavno mi je Dragi Savićević ispričao kako je susrevši Rada u Jurišićevoj ulici, iako se bolest odražavala na njegovom licu i tijelu, u kratkom razgovoru nije propustio reći kako ima želju da ostvari još jedan projekat kojeg bi crnogorska dijaspora poklonila Cetinju. Spomenik Petru I Petroviću Njegošu, Svetom Petru čudotvorcu cetinjskom. Stara crnogorska prjestonica nema spomenik najznačajnijoj ličnosti svoje novije povijesti. „Još da to ostvarimo i moj je posao završen,“ rekao je Rade.

Ako „pokoljenja djela sude...“, kako je pisao Njegoš, onda će dr. Radu Pavićeviću taj sud naših pokoljenja odati priznanje i zahvalnost na svemu onom učinjenom kao što mu mi, danas i ovdje, odajemo iskreno veliko hvala s tužnom svijesti da Rada više nema među nama.

Povodom smrti dr. sc. Radomira Pavićevića, brojne telegrame i poruke sa izrazima saučešća i žaljenja Nacionalnoj Zajednici Crnogoraca Hrvatske uputili su:



PREDSJEDNIK CRNE GORE - Filip Vujanović  
 PREDSJEDNIK VLADE CRNE GORE - Milo Đukanović  
 MINISTAR KULTURE CRNE GORE - Pavle Goranović  
 URED ZA LJUDSKA PRAVA I PRAVA NACIONALNIH MANJINA VLADE RH, mr.sc. Branko Sočanac  
 U ime Skupštine Opštine Kotor, Nikola Bukilica  
 MATICA CRNOGORSKA - Dragan Radulović  
 Nacionalna biblioteka Crne Gore "Đurđe Crnojević"- Cetinje - direktor Jelena Đurović  
 Vojislav Kovač, Počasni konzul Crne Gore u Republici Sloveniji  
 Miodrag Dragan Kankaraš, Generalni konzul Crne Gore u Srbiji  
 CEKUM- Dr Derviš Selhanović sa saradnicima  
 ULUCG, predsjednik - mr Igor Rakčević  
 HGD CG, Mario Brguljan



HRVATSKO NACIONALNO VIJEĆE CRNE GORE,  
 Zvonimir Deković

kap. Ilija Radović, viceadmiral Bokeljske mornarice - Kotor  
 Zavičajno društvo "IZVOR" – Slovenija, Skender Bajrović  
 Crnogorsko kulturno društvo – Toronto, Zoran V. Raičević

Crnogorska etnicka zajednica Australije, predsjednik  
 Mihailo Mandić

Savez isjeljenika iz Crne Gore u Republici Makedoniji  
 Crnogorsko KPS Društvo "Morača", potpredsjednik  
 Momir Savović.

Savez Crnogorskih društava Slovenije, Veselin Lakić pred.  
 CD »Crna Gora« Ljubljana, Zoran Laketić pred.

CD »Montenegro« Ljubljana  
 Udruženja "LUČA", predsjednik Janković Tonko  
 Ljubo Dabović, Predsjednik FRAMOG-a  
 Hrvatska bratovština Bokeljska mornarica 809 Zagreb-  
 Predsjednik, Ivo Škanata  
 BDSH, predsjednik Nedžad Hodžić

U ime Bošnjačke nacionalne zajednice za Grad Zagreb i Za-  
 grebačku županiju, predsjednik Dževad Jogunčić, dipl. ing  
 Predsjednik Bošnjačke nacionalne zajednice Hrvatske,  
 Prof. dr. sc. Sead Berberović

Brojni pojedinci: Ambasador Željko Stamatović, Branko  
 Lukovac, Vuica Šćekić, Blazo Sredanović, Rifat Ras-  
 toder, Prim. dr Josip Gjurović, Blanka i Vjeran Katunar-  
 ić, Rade Bojović, Lidija Vukčević, Radovan Radonjić,  
 Aleksandra Vojvodić, Branko Čegec...

## Dobitnici Trinaestojulske nagrade

Vesko Pejović

Utorak 12 jula 2016. godine predsjednik Skupštine Crne Gore Darko Pajović uručio je Trinaestojulske nagrade za 2016. godinu. Godišnje nagrade su dobili – Miladin Šobić, Miorad Popović i Prof dr Igor Đurović dok je dobitnik nagrade za životno djelo Veljko Bulajić.

Gojko Kastratović, predsjednik žirija čiji su članovi bili još prof. emeritus Ilija Vujošević, prof. dr Igor Lakić, mr Mimir Vojinović i prim. dr sci. med. Asim Dizdarević rekao je između ostalog da je Prof dr Igor Đurović nagradu dobio za naučni doprinos u dizajniranju QML estimatora, književnik Milorad Popović za roman „Čovjek bez lica“, a kantautor Miladin Šobić za album „Šobić“ dok je Veljko Bulajić nagradu za životno djelo dobio kao jedan od najznačajnijih jugoslovenskih i crnogorskih reditelja i jedan od posljednjih velikih aktivnih evropskih reditelja.

**Govor predsjednika Skupštine Crne Gore Darka Pajovića**  
**- Dragi laureati, poštovani dobitnici Trinaestojulske nagrade**

Ovim priznanjem, građani Crne Gore vam odaju čast. Današnjim činom postajete sastavni dio ne tako velike porodice posebno zaslužnih građana Crne Gore koji su svojim djelima dali doprinos koji će vječno ostati upisan u kolektivnom sećanju svih građana Crne Gore.

Kao dobitnici ove nagrade vi zaslužujete poštovanje, ali jednako preuzimate i veliku odgovornost. Odgovornost da u svom budućem radu i nadalje stvaralaštvom darujete građane Crne Gore velikim djelima, i da svoj raskošni talenat utkate u nauku, kulturu, umjetnost, sve društvene pore koje čine našu zemlju

boljom i ljepšom. Kao što znate, svi mi koji Crnu Goru osjećamo svojom, volimo da kažemo da je to mala zemlja velikih ljudi.

U našoj istoriji nije nam uvijek bilo lako da priznamo kada je neko bolji od nas. Znalci politike i istorije, a i oni koji znaju naš narod, reći će da biti veliki u Crnoj Gori jeste svakako teže nego se dokazati u nekoj zaista velikoj sredini. Ovo zato što se svako djelanje u Crnoj Gori ne može ukriti, već sve što kažemo i činimo brzo i lako postaje javno, a javnost je tu da sudi. Taj sud je u vašem slučaju bio jasan i jednoglasan, prošli ste stroge testove javnosti, kao i jasne kriterijume žirija, i taj sud kaže da su prof. dr Igor Đurović, Milorad Popović i Miladin Šobić dobitnici najvećeg crnogorskog državnog priznanja. Gospodin Veljko Bulajić je uz to dobio i nagradu za životno djelo, a to je, zaista i iskreno, van svake sumnje, djelo koje će pamtiti generacije Crnogoraca, a da budemo iskreni, ne samo Crnogoraca nego svih naroda i građana koji su živjeli i koji žive na prostorima bivše Jugoslavije.

Jugoslavije više nema, ali velikih stvaraoca u Crnoj Gori još uvijek ima, i uvijek će ih biti. Mi ćemo se ponositi vama, a vi se ponosite zemljom koja vam je ulila talenat i stvaralački kvalitet. Crna Gora vas je sačinila, a vi ste je učinili ponosnom. Stoga će vam Crna Gora zauvijek biti zahvalna.

**Dragi prijatelji,**

Još jednom vam od srca čestitam na nagradama koje ste danas dobili, želim vam svu sreću i uspjeh u vašem budućem stvaralaštvu, i uvjeren sam da ćete ubuduće svojim radom, trudom i zalaganjem i nadalje da činite velika djela kojima ćete ostati u srcima i sjećanjima sadašnjih i budućih generacija.



## Veljko Bulajić - dobitnik nagrade za životno djelo

Vesko Pejović

### Žiri za dodjelu Trinaestojulske nagrade u sastavu:

Predsjednik Žirija, Gojko Kastratović, i članovi Žirija, prof. emeritus Ilija Vujošević, prof. dr Igor Lakić, mr Miomir Vojinović i prim. dr sci. med. Asim Dizdarević, na sjednici, održanoj 7. jula 2016. godine, na Cetinju donio je:

1. Odluku da se Trinaestojulska nagrada za životno djelo dodijeli:  
- **Veljku Bulajiću**
2. Odluku da se Trinaestojulska nagrada za 2016. godinu, dodijeli:  
- Prof. dr Igoru Đuroviću  
- Miloradu Popoviću  
- Miladinu Šobiću

"S radošću sam čuo vijest o dodjeli visokog priznanja. Crna Gora je pred najvećim datumom svoje burne historije, pred ulaskom u NATO...To je ostvarenje slobodarske tradicije, izraz slobodarskog duha. Kao svjedok ekonomskog i kulturnog iskoraka Crne Gore, s ponosom ću primiti priznanje za moj skromni doprinos Crnoj Gori"- rekao je Veljko Bulajić nakon saznanja o dodjeli ovog visokog priznanja iz Crne Gore.

**ČESTITAMO!**



## "Čovjek čiste sreće i čiste tuge"

dr. Goran Sekulović

Ovogodišnji dobitnik TRINAESTOJULSKE NAGRADE je **Miladin Šobić**. Vrsni crnogorski kantautor, pjevač, pjesnik...

U svi osvrtima na njegovo stvaralaštvo i nastupe nigdje se ne spominje njegov **nastup davne 1974. na brucošijadi svih fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u kino dvorani Studentskog centra** pred više od 1000 studenata. Imao sam zadovoljstvo družiti se s Miladinom tih dana u Zagrebu.

Donosimo članak **dr. Gorana Sekulovića** o Miladinu Šobiću naslova: **Kad život šedoči pjesmu: Miladin Šobić.** (Danilo Ivezić)



"Pjesma – to sam ja"!

(Miladin Šobić, 12. 7. 2016.g.)

"Rasut u komade/Vezan samo pjesmom/Sebi i životu/Tražim smisao i lijek" (U pjesmi: "Od druga do druga", album "Ožiljak", 1981.g.)

Pjesnik je biće najoštetljivije na svijetu. Zato je Miladin Šobić napisao i ove stihove: "Sa mukom pod rukom/Tražim nadu u padu/A gađa me aplauz./gađa me smijeh" i "A znam da se igram ostrim brijačem". U biti, pjesniku već od njegovog prvog stiha i ne treba ništa ne-pjesnički. Ni aplauza ni smijeha, ni oduševljenja ni podrške, ni slaganja ni nagrada: nagrada Šobiću je zapravo trebala svima nama da, prvo, uklonimo nečistu savjest zato što nismo mnogo ranije prepoznali argument za nju i dali je, dakle, na vrijeme, drugo, da i dalje

održavamo (samo)obmanu, iluziju i privid o našoj apsolutnoj privrženosti ljudskim vrijednostima i čovjekoljublju o kojima govori pjesnik i, treće, da zaboravimo (kolektivna amnezija) na krucijalnu činjenicu da se i ranije i danas u praksi nedovoljno borimo za njihovo oživotvorenje. Pjesniku je dovoljna samo pjesma: "Ja sam svik'o da ne brine niko, o meni/O meni, o meni, o meni" (Naravno da mu ne treba, i to osobito autoru pjevaču, ni ovaj zapis, koji svoje opravdanje može imati samo u pokušaju prenošenja, od strane višedecenijskog slušaoca, doživljaja pojedinih Šobićevih stihova). I zato, kako Šobić lijepo reče ovih dana: "Pjesma – To sam ja" (u jednoj pjesmi poput svoje sabraće i najvećih svjetskih pjesnika koji su, kao i on, to takođe dakako ošććali zapisao je i ovo: "Vodi me pjesma/ukleti trag"), jer zaista on jednom jedinom svojom pjesmom i riječju imenuje ono čemu naučnici i teoretičari posvećuju

tomove knjiga! Slušajući Šobića jednostavno znamo – to je ono (pravo dakako)! I čini se, nema boljeg pristupa kada se govori o Šobićevom djelu od jedne ovakve njegove konstatacije, od samog Šobićevog stiha (stila!) i njegovog izgovorenog iskaza, njegovog vjeruju, njegovog kreda, kojega svaki autor pjevač posjeduje, jer on čitavim svojim životom sedoči svoju pjesmu ("Pjesmom pričam život svoj" i "Ja sam čitav stao u vene"). A puno je, prepuno je njegovih stihova koji to jesu, trebaju i mogu biti i koji trajno pripadaju škrinji crnogorske i svjetske riznice poezije i šansone (naravno da jezik određuje pjesmu i u tom smislu i jezik i glas su dokazi onoga što autor pjevač "proizvodi", odnosno glas "potpisuje" rukopis).

Ima, naime, u mnogim Šobićevim stihovima ne samo puno toga lijepoga i duševnoga za čuti, i stihova i muzike, već i profetski i proročki datog što se danas doživljuje i očituje kao ponajbolji opis i slika savremene ljudske situacije i to na globalnom planu. Jeste da je Šobić poput Arsena Dedića, pisac, između ostalog, i lakših i laganijih stihova ljubavne sadržine, ali bogami i opšte (naravno, date bez opštih, obezbojenih mjesta!) životne i društvene suštine, te prije svega ljubavi kao biti i čovjeka i života u cjelini, što bi filozofi rekli onoga po čemu je čovjek čovjek. Čak je to kod Šobića možda i prisutnije nego kod Arsena, pa i bez obzira što je Arsenov opus neuporedivo kvantitativno bogatiji od Miladinovog. Što se tiče kvaliteta, o ukusima se naravno ne raspravlja. Posebno kada su takva dva velikana i majstora stiha i muzike u pitanju.

Ima, naime, u mnogim Šobićevim stihovima ne samo puno toga lijepoga i duševnoga za čuti, i stihova i muzike, već i profetski i proročki datog što se danas doživljuje i očituje kao ponajbolji opis i slika savremene ljudske situacije i to na globalnom planu. Jeste da je Šobić poput Arsena Dedića, pisac, između ostalog, i lakših i laganijih stihova ljubavne sadržine, ali bogami i opšte (naravno, date bez opštih, obezbojenih mjesta!) životne i društvene suštine, te prije svega ljubavi kao biti i čovjeka i života u cjelini, što bi filozofi rekli onoga po čemu je čovjek čovjek. Čak je to kod Šobića možda i prisutnije nego kod Arsena, pa i bez obzira što je Arsenov opus neuporedivo kvantitativno bogatiji od Miladinovog. Što se tiče kvaliteta, o ukusima se naravno ne raspravlja. Posebno kada su takva dva velikana i majstora stiha i muzike u pitanju.

Arsen je jednom podšetio na neke teškoće koje imaju kantautori uopšte i posebno šansonjeri na našem zajedničkom jezičkom području bivše SFRJ. Primijetio je malo u šali a malo (više) i u zbilji da je mnogo lakše francuskim šansonjerima kada imaju tako milozvučne, duševne i za ljubav kao stvorene riječi svog jezika. Ali, zapitao se, što da radi naš šansonjer sa domaćim riječima nimalo skovanim za tu vrstu autorskog, poetskog i muzičkog, izraza, čija paradigma može biti jedna – sjekirica? (na crnogorskom jotovanom izrazu djeluje, ipak, nešto ublaženije). A Šobić je i to "riješio". Podšetimo se da je u remek-djelu, pjesmi "Žana" zapisao ove stihove: "Niko ne zna moja Žana/ da si krčma i kafana/ U njedrima bombe dvije/krčmarice najmilije". Eto kako i krčme i kafane (ne samo bistroi i kafei), pa čak i bombe mogu biti milozvučne i drage i tako daleko od najčešće i prizvanih i upotrebljavanih, i to

dakako ne samo na Balkanu, slučajeva kada su one, i ne samo one nažalost, u pitanju. Opore balkanske riječi, dakle, kod Šobića vidimo da postaju melemne i sposobne za šansonjerske note poput slavom ovjenčanih francuskih opjevanih stihova za tu vrstu umjetnosti.

Nije zaista Šobić samo lak šansonjer i zabavljač, već ozbiljan i uspješan – kakva protivrječnost u sebi, contadictio in adjecto, "uspješan pjesnik"!?: vezati uspješnost za nekoga ko na "ukletom tragu" mora stalno "neuspješno" pisati nove pjesme u nadi da će, ipak, nekako se jednom makar približiti neđe na konačnom, definitivnom, krajnjem, kraju, onoj posljednjoj, savršenoj, uzor-ideal-prvotnoj-iskonskoj-izvornoj-biću(bitku)-pjesmi, koja ga je, naravno nekom tajnom višom silom, i pokrenula na to izuzetno rizično i neizvjesno putovanje – pjesnik, pjesnik od velikog dara i rezultata koji čini čast crnogorskoj umjetnosti, i poeziji i muzici.

Podšetimo se na početku Šobićevih stihova ispjevanih na njegoševskom tragu, uistinu njegoševske jačine i misaonosti/filozofije: "Što i morskoj pjeni, suđeno je meni/Samo jedan tren ću gledat' sunca zrak/Što i morskoj pjeni, suđeno je meni/Jer već me dolje vuku, dubina i mrak." A njegovi stihovi "Svetozara Markovića trideset devet/za mene lift radi samo na dolje", doimaju se danas kao važeći za čitavo čovječanstvo, sa adresom Planete Zemlje koja se uputila samo u jednom, regresivnom pravcu, pravcu ka "dolje". Savremeno čovječanstvo danas izgleda kao njegov "otkačeni vagon" i moramo istinski podijeliti njegovu zabrinutost "da l' će po nas ikad doći iko" i "Vidiš li gdje smo/Vidiš li kud je poš'o svijet"...("za kormilom crni vrug"), ali i svo bogatstvo njegovih "željezničkih" (oštečevječanskih) tuga darovanih u mnogim pjesmama. Viđevši kako stvari u svijetu stoje i znajući kakva nas sudbina čeka u eventualnom Trećem svjetskom ratu, Šobić poručuje: "Promjenio bih svijet/al' kako vidim nemam moć" i "A čovječanstvo kao sizif/Za kamenom hukće muklo.../Gradi puške gradi bombe/Dobro znade dok se penje/ U četvrtom ratu svjetskom/Oružje će bit kamenje."

Zna Šobić da i poslije svega mora ostati makar neka ljubav, ljubav koja će učiniti da i "ranjena duša" i "do srca mokr igrač s bolom" što "svojoj duši traži(m) krov/svojoj duši traži(m) dom", lagan san usni o svome "krovu", o svome "domu". Makar poslije svega ostalo samo jedno "to pseto". I to je dovoljno za jednu, veliku, pravu, ljubav. I snove dakako



(I Život. I smrt). Jer, "Ne računaj na ljubav više nego na snove." Ipak – uprkos tome što je "ljubav u krizi", i što čak "ruši se ljubav, sprat po sprat/Sve ređe se čuje/Da neko nekom želi biti brat/Rruši se ljubav, zahladnjelo vrijeme" i što "Prodaše ljubav, prodaće i tebe(Ismijaše ljubav, ismijaće i tebe)/Da se neko popne da ne vidi/Više ništa ispod sebe" – "Ljubav je, ljubav je/Živjet' će do vijek/Vjerujem kako će samo sa njom/Čovjek biti čovjek." Eto odgovora na vječno pitanje filozofa što čovjeka čini čovjekom. Bez ljubavi je čovjek pola čovjeka: "Sunce tebi, Sunce meni/Tebi jedan, meni drugi put.../ A bez tebe sam ko pola čovjeka", jer čovjek bez doma i nije čovjek a dom je zapravo tamo gdje je ljubav i u ljubavi samoj čak kao duhovnoj, čistoj, nematerijalnoj suštini i ukupnom ljudskom identitetu – "A ti me čekaj./Nek' tvoja ljubav bude moj dom..."

Podarivši, skupa sa nekoliko kolega velikana šansone, onoj velikoj jugoslovenskoj zajednici antiratnu mogućnost (koliko je samo divnih i umnih stihova napisao protiv rata kao najbesmislenijeg i najapsurdnijeg ljudskog fenomena: "Gitarom svjetom odo/Tražiti druga tražiti brata/I u miru i u ljubavi/Svima pjevat protiv rata"; "Parolu iz mraka dići/Rata neće i ne sme biti/A čovjek se sa čovjekom/Uvijek treba pobratimiti"), koja ne samo da nije iskorišćena već nije ni razmatrana, Miladin Šobić je iznenada začutao. U pravo vrijeme. U "mračnoj noći duše" (sveti Jovan od Krsta), u sam sumrak uoči noći ("a u noći su sve krave crne" – Helderlin) nestanka zemlje i države kojoj je podario svoju poeziju i muziku i čiji je dio istorije. Zamislite da je nastavio da piše stihove i nastupa(o) u (ne)vremenu devedesetih, on, on koji je u svojim pjesmama ne samo naslutio, predvidio i vidio tragični i krvavi zaplet, rasplet i građanski rat, kraj i nestanak jedne velike humanističke (i komunističke!) zemlje i države Nade i Utopije (i na svjetskoj ravni, a o kojoj je i sam napisao lijepe stihove i note, kao i muziku na stihove drugih poput onih u pjesmi "Dok zbori Tito" Dušana Kostića) – "Četa luđaka, ne da se rijeci/A batina tuče, bez kičme je bolje/Ljuti se stoka al' bodre me preci/Skupo je voće, građanstvo se kolje" (čime kao da je predvidio i aktuelni globalni terorizam) i "Al' medalja svaka zlatna/Ima ono iza plota/Gdje se crna jama kopa/Crno kolo gdje se mota" – već je dao i opis, suštinu, dijagnozu i kritiku nadolazećih kriznih vremena globalnog svijeta i čovječanstva u cjelini, neautentičnih života i vrijednosti, kada bez obzira na cijenu vlada isključivo želja za profitom, bogatstvom, vlašću i moći, "Kada svako pita./De je lova", kada "Jadni čovjek danas svoju sreću novcem mjeri.../I u trci za bogatstvom/Čovječanstvo hrđu hvata/Jer ne gleda niko nikog/Drug na druga brat na brata", kada "Svijet pjeva pušti fer/Muti, laži, pravi ime/Budi car i milioner..." Na sve to pjesnik se smije i viče "Ostavi me/Ostavi me/Ostavi me" poručujući: "A zar ne bi bilo ljepše sad/Misliti na vinograd/Kao dragom dičite se njime/Čuvati ga zime" i "A zašto ne bit običan./Voljet male stvari./Zašto svako mora biti glavni./Šta to lijepo ima obraz zakrpljen s flekom./Zašto s tugom gledam za čovjekom."

Nije htio Miladin Šobić da (u)prlja svoje stihove, svoju muziku. Nije htio da prlja svoje pjesme, samoga sebe, jer, kako reče: "Pjesma – To sam ja." Vidio je veoma dobro kakva je stvarnost na pomolu, kakva se "igra" igra (prava igra se igra radi sebe

same, radi igre kao igre, a ovdje su u pitanju neke druge "igre") i u njoj nije htio da učestvuje. Nije htio da iznevjeri sebe, svoje poštovaoce i poklonike, svoje stihove, htio je da do kraja ostane svoj, da bude bez ostatka u svojim pjesmama, u svojoj muzici, u svojoj glavi. Nije htio da budu "Filmovi tuđi/A ja moja traka". Imao je snage i hrabrosti (reče Arsen da "ne može biti strah, već hrabrost temelj u životu", a dokaz za to je upravo Šobić, jer da nije tako ne bi nam ostavio svoje divne pjesme), ljudskosti i časti ("Nema tih para za moje cijene"; "Ja nosim kičmu čeličnu šinu/Ne volim kada glava mi pada/S njom spajam zemlju i visinu/I kad se leti i kad se strada"; "Ne pokušavaj mijenjat' me/Ovo je ipak moja glava..."; "Ne daj da tebe mijenja neko/Budi do kraja to što jesi..."; "Ne daj da tebe mijenja neko/Budi do kraja to što jesi..."), osobenog soja i sojluka ("Kažu da sam čudan soj/Ne valja Šobiću bit' heroj"), poštenja i viteštva ("Ja se pjesmom bunim/Ja ljubavlju borim/Ničeg se ne bojim/Ničeg se ne bojim"), što sve mogu samo uistinu veliki, da shvati i zapjeva, i time, u njegovom slučaju, u isto vrijeme i da sagori jednom za svagda svoj neizmjeran talenat i da razgori opet jednom za svagda svoj neizmjerni humanitet: "Uvijek drugi mirni u zbrci/Uvijek drugi sa srećom svježom/A ja nevičan prljavoj trci/Smijem se čestit nad praznom mrežom/Al' ja imam sebe u sebi/Poštenog druga/ I volim što su tako čiste/Moja sreća, moja tuga." Filozofi kažu da je čista savjest i moralni sud (a o tome Miladin ovđe pjeva) ono božansko u čovjeku, ono najviše što čovjek može da učini da bi potvrdio da je božanskog porijekla, kako piše Bela Hamvaš.

Eto, zašto sve Miladin Šobić gleda s tugom za čovjekom... Imao je i imali smo velikih razloga za tako nešto, a njih je danas poslije trideset godina i jedne pune ljudske generacije još neuporedivo više i to onih koje i na globalnom planu sve više zatamnjuju bilo koju Nadu i Utopiju, tako potrebnih ipak nepresahloj i vječnoj čovjekovoj čežnji ka humanoj i boljoj Zemlji budućnosti, čežnji koja dok postoji sedoči da s čovjekom i njegovom istorijskom borbom (bombom!?) nije još uvijek gotovo za svagda kao što su to neki pomislili i knjigama pokušali ovjeriti upravo tamo neđe neposredno nakon što je Miladin Šobić, dakle, u pravo vrijeme, okačio svoje umjetničke "kopačke o klin". Jer, podšetimo se, što da ne!, i riječi iz programa nekadašnjeg Saveza komunista Jugoslavije da "ništa što je stvoreno ne sme za nas biti toliko sveto da ne bi moglo biti prevaziđeno i da ne bi ustupilo mesto onome što je još naprednije, još slobodnije, još ljudskije!" Nije valjda da smo zadovoljni današnjim svijetom, čovjekom i životom?! Il' što bi rekao Miladin Šobić: "A zar nije štos/Životu razbit nos"?!

Šobićeva "Duša k'o snijeg čista..." ("Ne može svašta da se gura u moj svijet"), njegovi stihovi "Što ih svija struna moja" ("Gitara mi samo osta/Njene strune moje suze"), danas su jedina terapija, jedini lijek i svakako dio onih istinskih suza za svaku dušu koja "ne znade kud da krene/kad je ovi puti lažu". Jer, "Duša tvoja ako jednom/Mimo volje sama krene/Tražiti spokoj, mir i ruke/Dušu svoju, tražit' mene/A ne znade kud da krene/Kad je ovi puti lažu/Tad' stihovi nek' joj kažu/Što ih svija struna moja/Da zna, to sam ja, to sam ja". Da, kako reče Miladin Šobić po uručenju Trinaestojulske nagrade, nadamo se "tragom svoje poslednje suze" – "Pjesma – To sam ja". Za sva vremena. Vječna vrijednost za vječnu Crnu Goru.

## Mirašu Martinoviću književna nagrada "Teuta"

Regionalna književna nagrada "Teuta" uručena je na četvrtoj književnoj prekograničnoj manifestaciji "Alpske muze 2016" crnogorskom piscu Mirašu Martinoviću za ukupno djelo.

"Budno prateći tragove koje za sobom ostavljaju vremena, tumači zapise na kamenu, nemušti jezik zemlje od koje smo svi sazdan i u čiji se prah vremenom svi sjedinjujemo – i pretori i metrese, ratnici i kurtizane, Miraš Martinović je, kao posvećenik koji poznaje njen duh, kao odabrani zrec, uspio da, bez pomoći posrednika, prebaci most iznad provalije vremena između nas, ljudi i bogova od prije više milenijuma. Miraš Martinović je svojim dosadašnjim književnim opusom izgradio most među ljudima i narodima, onako čvrst i postojan, kako su u svoje vrijeme takve mostove podizali Konstantin Kavafi, Halil Džubran i Omar Hajam", kazao je bošnjački pisac Safet Hadrović Vrbički nakon dodjele nagrade.

Zahvaljujući se na priznanju, Martinović je, između ostalog, rekao da nagrada ima posebnu simboliku.

"Ona spaja riječima i dobrim porukama, pa je utoliko veći njen značaj za nas koji živimo na Mediteranu i Balkanu. Ona je potvrda i pečat koji se utiskuje na visoke

umjetničke vrijednosti, u ovom slučaju literarne. Ona nas okuplja i čini da međusobno prepoznamo dobre namjere, da se bratimimo i volimo. A niko ne zblizava tako postojano i duboko kao umjetnost. Posebno sam i počastvovan i privilegovan što, primajući ovo priznanje, stajem u red prethodnih dobitnika, velikana pisane riječi – Jevrema Brkovića, Driteri Agolija i Ramiza Keljendija", kazao je Martinović.

Njegov roman "Posljednji Esholov dan" prošle godine je objavila izdavačka kuća "Onufri" u Tirani, a promovisan je u okviru manifestacije "Alpske muze".

Manifestacija je, kako je saopšteno iz Regionalnog udruženja pisaca "Teuta", počela u Plavu i Gusinju, gdje su pisci iz Crne Gore, sa Kosova i Albanije održali književne susrete i kroz posebna izlaganja se podsjetili na prvog albanskog pisca Jona Buzakua, obilježili stogodišnjicu rođenja Esada Mekulija i poromovisali knjigu poezije "Bolest trava" Safeta Hadrovića Vrbičkog.

Drugi dan manifestacije je, piše u saopštenju, nastavljen u Juniku, na Kosovu, gdje je kroz posebna predavanja organizovano podsjećanje na djelo Radovana Zogovića i Dina Mehmetija.



## Novi roman Miraša Martinovića: Vješto izbjegnute uobičajene zamke

Vijesti, Marijan Mašo Miljić

Miraš Martinović je kao pisac romana Drugoga sunca luče bio pred dvostrukim izazovom: takmičiti se sa onim koji svime upravlja i koji stoji na presto nebesni i, drugim, napisati roman u kome će Njegoš biti glavni književni lik, istorijska i duhovna veličina koju je skoro nemoguće transponovati u roman, estetski uspjelo i originalno umjetničko djelo.

U tome stvaralačkom podvigu književnik Miraš Martinović je zadivljujuće uspio i ostvario skoro nemoguće - napisao je ne samo roman o Njegošu, nego je i ovome velikanu omogućio da u njegovom svijetu sazda roman o sebi.

Petar II Petrović Njegoš, vladar i vladika, crnogorski Homer i jedan od najvećih pjesnika evropskog romantizma, mislilac, nacionalna personifikacija i duhovna metafora Crne Gore i danas je aktuelan, svezremen. Interesovanje za njegov život, književno djelo i filozofsku misao ne jenjava ni kod nas ni u svijetu.

O njemu je toliko pisano i napisano, tako da je iz toga akumuliranog znanja nastala njegošologija kao posebna nauka, a skoro sve što je o njemu pisano ušlo je u voluminoznu bibliografiju na našim i stranim jezicima. Ali to je nauka. I kako onda da neko urizika i upusti se u umjetničku obradu Njegoševog života, lika i sudbine.

Pored umjetničkih obrada njegoševih djela, pozorišnih, filmskih, muzičkih i likovnih, bilo je i pokušaja da i on sam, kao državnik, pjesnik i čovjek, bude predmet umjetničke obrade: Gojko Šantić Ja, Rade Tomov, Slobodan Tomović

Potonja ura Njegoševa itd...

Ali, niko se u tom pogledu nije toliko umjetnički i estetski uzvisio i stvaralački uspio kao Miraš Martinović u svome romanu Drugoga sunca luče.

Jedan sam od rijetkih povlašćenih svjedoka nastajanja romana Miraša Martinovića o Njegošu, u nekoliko njegovih faza i varijanti rukopisa. Prvobitni naslov romana je bio Sjećanje i smrt, koji je u narednoj varijanti bio pojačan podnaslovom Njegoš se sjeća i sam postaje sjećanje, dok na kraju roman sam nije izabrao konačni naslov Drugoga sunca luče, kao fragmenat rečenice iz Vladičine "Bilježnice": "Čovjek je umno zrno, bačen u prozračnu brazdu vremena, no besmrtnost njegovu sazrijevaju drugoga sunca luče."

Tako je nemoguće postalo moguće. Roman Miraša Martinovića Drugoga sunca luče je izuzetno složeno djelo i formom i sadržinom, vrlo inspirativno za književno-kritičko promišljanje i estetsku ocjenu. Žanrovski ga nije lako odrediti. Po meni, u pitanju je polifoni roman, ipak roman, uz svekolike moguće dileme. Uslovno bismo ga mogli nazvati: roman poema; roman sjećanja i umiranja; roman snoviđenja; roman mozaik; roman testament; saga o duši. U stvari roman, danteovska Božanstvena rapsodija, rađena između ostalog po principu višeglasja, kontrapunkta. Ili, labudova pjesma, jer labud umire pjevajući i pjeva umirući. U strukturnom pogledu roman je sazdan od 74 manja segmenta, podijeljena na 11 ciklusa, koji su međusobno odijeljeni graničnicima,



u stvari tekstovima iz Njegoševog libra ili "Bilježnice", naročito stilizovanim i tehnički istaknutim, a imaju funkciju metafizičke ravni, pod opštim nazivom Lučama pisano. Ima ih 9 i nose numeričko-simboličko značenje. Sve priče u knjizi, kao fragmenti sjećanja, koji čine svijet romana, njegovu cjelinu, kao i cjelinu Njegoševa života i književnog lika, imaju sadržajnu vrijednost i svoje mjesto u romanesknoj strukturi, ali i simbolička značenja.

Uvodna priča nosi naslov Zavjet i početnu rečenicu romana: Ja sam se rodio sa zavjetom, što asocira sudbinsku predodređenost i neko više pozvanje dok sjećanje glavnog junaka počinje snoviđenjem. I tako redom idu priče o dva sunca, na granici dva svijeta, a oba su velika misterija. U ovome ciklusu posebno mjesto ima fragmenat Sa tablica duše, na kojima su mojsijevsko-njegoševski zapisi lučama pisani. U cijelom romanu ždralovi imaju osobito mjesto, u doslovnom i simboličkom značenju. Oni odlaze, a Pustinjak cetinjski ostaje. Kad se vrate njega neće biti. I tako se nižu sjećanja, sjećanje za sjećanjem, sastavljajući mozaik jednog velikog ali tragičnog čovjeka, sudbinsku kvadraturu kruga.

Pisac se koristi postupkom ukrštenih misli - autentično Njegoševih i svojih, odnosno njegovog književnog lika pod tim besmrtnim imenom. Za razumijevanje romana važna je i autorova uvodna napomena: "Riječi izgovorene i predsmrtnim časovima, došaptavane iz vječnosti i misli zahvatane iz pamćenja, pretočene u rukopis ove knjige nastavljaju da žive." Iz autorove stvaralačke alhemije riječi i promagline jezika nastao je ovaj jedinstveni roman. Mogli bismo pomisliti da se radi o Njegoševoj romansiranoj biografiji, prepjevavanju onoga što su o njemu saznali i kazali nauka i filozofija. Međutim, to nije Njegoš iz nauke, istorije, već književni lik, živi Njegoš na potonjoj uri. Ovo je roman, a ne istorijski traktat o Njegošu. U njemu nije samo autor u potrazi za Njegošem, već Njegoš sam za samim sobom. Dok su kroz naučne tekstove drugi o njemu govorili, ovdje on govori o sebi. To je Njegoš sam sobom! Istina koja emanira iz romana nije naučna već književna, umjetnička, živa živcata. Hegel je kazao da je „umjetnost ideja u čulnom obliku“ ili „oduhovljena čulnost“. Upravo ono u čemu je autor romana Drugoga sunca luče zadržavajuće uspio.

Između ostalog, iako ovo djelo ima i odlike istorijskog romana, njegov tvorac je napravio svojevrsnu, ali opreznu, destrukciju istorije u njenom tradicionalnom smislu, svodeći je na sjećanje, u kome zbivanja teku i skucesivno i simultano, više po vetrikali nego po horizontali. On se vrlo vješto oslobodio tereta istorije kroz umjetničku transpoziciju, odnosno kroz Njegoševo sjećanje. Moć sjećanja vraća unazad i sve oživljava. Njegoš se sjeća cijelog svog života, onoga što mu se dešavalo ili dešava i na javi i u snu. Preko sjećanja se ostvaruje povezanost vremena i postiže njegovo jedinstvo.

Kod starih Grka sjećanje je personifikovano kroz boginju Mnemosine koja je majka devet muza. Ona sve čuva u sjećanju, sve što je bilo i spasava od zaborava. I u ovome romanu zaborav je tablica na kojoj sjećanje ispisuje svoj trag, ostavlja pečat i tajne znake. Roman Drugoga sunca luče nastao

je i iz sjećanja i iz podsvijesti. Prošlost u sjećanju oživljava fragmentarno. Po tom principu fragmentarnosti sklapa se i mozaik Njegoševog života i sudbine, kao osobeni amalgam sjećanja i njegovih misli, kroz jedinstvo vremena. Takođe, u romanu postoji i osobena uzajamna veza između sjećanja i zaborava, u ljudskom životu, između ljubavi i smrti. Zahvaljujući sjećanju, ono što je prošlo vječno je prisutno, što sugeriše i autor romana. Kod njega je odstupanje od stvarnosti, od istorije diskretno, ali vidljivo. On vrlo znalački uvodi fantastične elemente u roman, dajući razmah svojoj moćnoj imaginaciji. Veliki je izazov napisati roman o Njegošu, a ne iznevjeriti ono estetsko, dostići umjetničku visinu dostojnu teme koja ga je, pored toliko drugih, sama izabrala. Pisac je uspio da prođe sve Scile i Haribde, da izbjegne sve zamke. U svome stvaralačkom postupku koristio se sa više pripovjednih tehnika. On duboko ponire u Njegošev život i ličnost, njegovu složenu sudbinu državnika, pjesnika, duhovnika i mislioca, u njegove tajne i krajnja pitanja ljudskog postojanja uopšte. Roman je Luča u kome je Njegoš glavni junak, čovjek od krvi i mesa, a ne samo njegova duša kao iskra, kao zrno umno, čiju besmrtnost u vremenu sazrijevaju drugoga sunca luče.

Miraš Martinović ima vlastiti način pisanja proze, koristeći arheološki postupak, tako da njegova djela predstavljaju svojevrsne stvaralačke eksperimente. Ali roman Drugoga sunca luče se razlikuje od svih njegovih objavljenih romana. Kroz naratorovo kazivanje rečenice naviru kao lava, iz sjećanja, sna i nesvesnog. Znanje se preobrazilo u nešto novo, u estetsko tkivo romana, koje je pisac prerađivao više puta, zgušnjavao. Fascinira stil kojim je ovo djelo pisano, više lirski nego epski, jezik koji je nezamućen, kao rijeka koja teče kroz vrijeme i vjekove crnogorskog postojanja i trajanja. Djelo je sazdan na više ravni - psihološkoj, istorijskoj, egzistencijelnoj, simboličkoj, metafizičkoj, i nadasve ontološkoj. U Njegoševom liku, na predsmrtnoj uri, kao i za života, vodi se strašna borba. U njemu se, u istoj ličnosti, bore državnik i pjesnik, vladika i mislilac, diplomata i čovjek, kao i sa onim oko njega, pustinjom, čamotinjom, gladnim godinama, izdajama, zaostalošću. I najviše sa sobom!

Na kraju ostali su samo sjećanje, san i more, bunilo, na granici dva svijeta. Njegoševa predsmrtna ispovijest kroz samotni dijalog sa sobom, kroz monolog, san i sjećanje. Roman Drugoga sunca luče završava tamo gdje je nauka stala. Iza njegove granice su poezija i muzika. Očito je autorovo estetsko shvatanje svijeta i muzički doživljaj. Kao refreni su simbolika ždralova i njihova pjesma, zvuk zvona, pjesma labudova, snovi i snoviđenja, javljanje vile kao njegove Beatrice i lijepe Flore, koja ga prati kao inkarnacija ljepote. Cijeli roman je u stvari samotni dijalog Njegošev sa sobom i Bogom, na razmeđu dva svijeta, na potonjoj uri. On ne strepi pred neizvjesnošću drugoga svijeta i onoga što ga tamo očekuje - jer je ljudsko sjećanje iznad svega, uprkos proticanju.

Miraš Martinović je stvorio veliko i izuzetno djelo koje zahtijeva ozbiljniji književno-kritički i teorijski pristup.

## U svima nama ima crvenog i crnog

Pobjeda, Radmila Baković



Drama „Crvena“ Džona Logana, u režiji Danila Marunovića, produkcija kojom je Grad teatar ovog ljeta završio sezonu svojih jubilarnih pozorišnih premijera, mogla bi ostati upamćena i po tome što scenografiju potpisuje veliki crnogorski slikar Dimitrije Popović.

Popović je uradio scenski dekor za Loganovu biografsku priču o takođe velikom slikaru - Marku Rotku, jednom od ključnih predstavnika apstraktnih ekspresionista koji su se pojavili u Njujorku nakon Drugog svjetskog rata. Čudesni svijet ovog genijalnog slikara i jednog od posljednjih heroja u borbi za veliku umjetnost, Popović je maestralno dočarao samo naizgled jednostavnom scenografijom. Na zidovima fiktivnog Rotkovog ateljea, u kojem se odigrava uzbudljiva, potresna i uvjerljiva raspava o samom razumijevanju umjetnosti, moralnosti i

amoralnosti, ljudskoj toplini, otuđenju..., nalaze se crveni „murali“, a crveno platno u centralnom dijelu scene sugeriše ne samo paradoksalni umjetnički senzibilitet Marka Rotka, njegovu potrebu da izlaže na „vrhu svijeta“, ali i u njujorškom restoranu „Four Seasons“, već i paradoksalnost u kojoj se nalazi današnja umjetnost. Tako scenografija Dimitrija Popovića, uz Branislava Lečića i Marka Grabeža na sceni, postaje jedan od aktera predstave.

- Veoma me raduje kako je festivalska publika reagovala na predstavu „Crvena“. Prosto sam osjetio da će drama koja se događa između dvojice slikara uvući gledalište da u tome emotivno učestvuje. Pitanje razumijevanja uvijek je i pitanje duha - izjavio je Popović nakon prve premijerne večeri.

POBJEDA:

Čime ste se rukovodili u pravljenju ove scenografije, šta je Vama unutar drame „Crvena“ bilo najuzbudljivije da istaknete?

POPOVIĆ:

Sama drama Džona Logana je višeslojna i edukativna, ima u njoj i filozofske rasprave o umjetnosti, čovjeku,

otuđenju. A za mene lično zanimljiva je i tim prije što se radi o slikaru, velikom Marku Rotku. Unutar drame provlači se jedna crvena nit. U tekstu postoji jedna rečenica, u kojoj Ken, njegov mladi pomoćnik, pita Rotka kada je neka slika završena, gotova. A Rotko odgovara da je



to onda kada u zadnjem potezu postane tragična. U tom smislu je i koncept scenografije koji sam postavio - crvena boja, tri platna koja na neki način sugerišu i Rotkovu ambiciju da se u slikarstvu napravi ono što po njegovom značenju slike slikarstvo treba da bude.

**POBJEDA:**

Nije neuobičajeno da se veliki slikari bave pozorišnim dekorom, i Salvador Dali s kojim ste svojevremeno zajedno izlagali radove u Parizu, takođe je radio scenografije. Koliko je Vama teatar u tom smislu inspirativan?

**POPOVIĆ:**

Teatar jeste na mnogo načina zanimljiv za mnoge umjetnosti, a mene je u ovoj predstavi prvenstveno inspirisala činjenica da je u njenom fokusu slikar, i priča o samom shvatanju umjetnosti. Druga inspiracija je bila kako prenijeti tu filozofiju slike, to promišljanje autora u drami, i kako vizuelno označiti ono što ona nosi u sebi. I to preko elemenata slike i ambijenta, na način da ta scenografija ne bude dekorativna, nego da odgovara suštini djela. Dakle, to je za mene bio izazov - ta tanka, fina linija, ta crvena nit, koja je tragika, smrt, nestajanje, zapravo, taj cijeli ispovijedni dijalog Marka Rotka i njegovog pomoćnika, mladog Kena. U njima se prepliću vječna pitanja o umjetnosti, o smislu umjetnosti i života, i to je ono što je ovdje odredilo karakter scene.

**POBJEDA:**

Ima li tu i nečeg stendalovskog „crvenog i crnog“, i da li lobanja koja je dio Vaše scenografije upravo to odslikava?

**POPOVIĆ:**

Moguće je da ima, jer u svima nama apsolutno postoji

taj stendalovski „sindrom“, to „crveno i crno“. U jednom momentu Mark Rotko kaže „sve je tragično, suština je u tragediji, tako da je u tom smislu i taj segment drame vrlo zanimljiv. Zato sam u koncipiranju scene postavio ljudsku lobanju. A ona nije samo jedan nadrealistički simbol ili znak koji bi scenu samo učinio neobičnijom, nego ta lobanja, zapravo, pokazuje da na planu i stvarnog i metafizičkog smrt postoji. Ona se stalno provlači kroz djelo, i kao simbol odgovara suštini onoga što ova predstava nosi.

**POBJEDA:**

Šta biste rekli – koliko uopšte ima paradoksa u shvatanju umjetnosti?

**POPOVIĆ:**

Paradoks može biti i to da, na primjer, umjetnik kao što je Rotko dobija narudžbu od jednog skupog njujorškog restorana. A kad pogledate istoriju umjetnosti, ona je uglavnom puna narudžbi. Sva remek-djela su faktički narudžbe, od srednjeg vijeka, pa do ove drame. Ali, paradoks i jeste u tome što je umjetnik svjestan da u u slučaju takozvanog profanog svijeta, ta narudžba na neki način profaniše samu umjetnost. Jer, narudžba u Sikstinskoj kapeli je nešto sasvim drugo, ona je u vrijednosnom sistemu ono čemu i Rotko teži, ali on ipak prihvata narudžbu jednog restorana, i tu je dimenzija smrti takođe prisutna. Rotko je zaveden, njemu u jednom trenutku imponuje što će baš on dekorisati novi njujorški prostor koji želi da dovede elitne goste, ali je to ipak samo restoran, i time sam sebe iznevjerava. To je njegova tragična, intimna dimenzija, koja je u ovoj predstavi jako vidljiva.



## Europske perspektive i nasljeđe moderne

dr. sc. Petar Popović

Na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, održana je 2. i 3. rujna 2016. međunarodna znanstvena konferencija „Europske perspektive i nasljeđe Moderne“. U radu konferencije sudjelovali su uz domaćina i organizatora Hrvatske ugledni znanstvenici iz Austrije, Njemačke, Francuske, Švicarske i Italije. U kontekstu današnje duboke političke, pravne i ekonomske krize Europske unije, cilj konferencije bio je kritički se osvrnuti na klasične političke teorije Moderne, na kojoj počiva ideja suvremene Europe. Izlagači su ponudili nove teorijske perspektive i interpretacije glavnih predstavnika moderne političke misli: Machiavellija, Hobbesa, Rousseaua, Hegela i Marxa. Među izlagačima, svoje su radove izložili i članovi Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, umirovljeni profesor dr.sc. Dragutin Lalović i docent s Fakulteta političkih znanosti dr.sc. Petar Popović.

Lalović je u svom radu naslovljenom „Republikanska sinteza 'momenta' države (Bodin-Hobbes) i momenta 'političkog' (Machiavelli) u Rousseauovoj političkopravnoj teoriji“ iznio analizu (ne)mogućnosti Rousseauove republikanske teorije države kao sinteze pojma države i pojma političkoga, citoyen i bourgeois, općeg i partikularnog. Zaključno, Lalović je ukazao da u svojoj političkoj teoriji Rousseau vidi političku slobodu ljudi ne kao slobodu onih koji su izvan domašaja političke vlasti, nego onih koji su iznad nje, odnosno kao „udruženi građani samozakonodavci“. Time Rousseau ne radi sintezu momenta države i političkog, nego daje prednost političkom. Popović se u svom radu naslovljenom „Ravnateža snaga: moderna politika ograničenja“, osvrnuo na političku misao Davida Humea i Edmunda Burkea, ukazujući da je ravnateža snaga kao politika (samo)ograničenja bila temelj međunarodne kulture odnosa i običajnog prava europskih država do 20. stoljeća. Tada ga zamjenjuju drugi doktrinarni (liberalni) i hegemonijski oblici uravnoteživanja, koje u svojoj biti karakterizira neograničenost (posebice u ekonomskim odnosima i vođenju ratova), stvarajući tako trajnu nestabilnost međunarodnog poretka.

Konferencija je organizirana uz potporu Europskog socijalnog fonda u okviru znanstveno-istraživačkog projekta.



## Malo neba u nama, vama

Milislav S. Popović

*Esej koji je predstavljao Crnu Goru na Svjetskom sajmu turizma 2010. godine*

\* \* \*

Kažu da je nastala od krvi i meda... i da je duhovi gorštaka i danas čuvaju od zmajeva. Zovu je školjkom Mediterana, a zapravo je dragulj duše jednog malog svemira. Satkana od čudesnih rijeka, mitskih planina, toplih livada i razigranog mora – Crna Gora je mjesto na kom se mire divlji kamen i meka svila neba.

Skrivene staze mame da se koracima nanovo probude, toliko tajni koje se rascvjetaju na dodire. Šume koje liječe rane, čak i one što se u srcu duboko hrane... sve okolo miriše na doba kada su mjeseci imali runska imena i kada su neka davna djeca trčala za biserima.

Udaljena tek na udar srca, Crna Gora čuva ono što smo svi umalo zaboravili – da živimo onako kao što talas pjeva. Tirkizom tonova.

Tamo gdje usta zanjeme, a snovi ožive – mjesto gdje oči umiju da prodišu.... Dobro došli u dušu Evrope, u srce Balkana. Dobro došli u Crnu Goru.

Malo neba u nama, vama.

\* \* \*



## DAN DRŽAVNOSTI CRNE GORE

**ČESTITAMO 13. JUL**

**DAN DRŽAVNOSTI**

**CRNE GORE**

**I DAN OPŠTENARODNOG  
ORUŽANOG USTANKA  
CRNOGORSKOG NARODA  
PROTIV FAŠIZMA**

**NEK JE VJEČNA CRNA GORA!**

**DECENIJA  
OBNOVE  
NEZAVISNOSTI  
HILJADU GODINA  
DRŽAVNOSTI  
2016**



**Da je vječna Crna Gora**

**NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE  
KOORDINACIJA VIJEĆA CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE NA PODRUČJU RH**





## Kosara i Vladimir

Mladen Lompar



### UVOD

Niko me vidi. I ne traži u iznenadnom miru. Ptica je dolećela i čujem lepet njenih krila u krošnjama drveća. Pod njima tražim svetost dukljanskih prostora preko starih hronika i tekstova istraživača. Trebalo je da pišem libreto za operu *Vladimir i Kosara* na nagovor kompozitora Senada Gačevića. Nikad ga nijesam napisao.

Ali ostalo je puno poezije, drama i tuđih vizija koje sam prikupljao, preko interneta ili po bibliotekama i arhivama. I odlučio sam da ipak pokušam dočarati dukljansku svetost uz *Barski ljetopis* i druge slojeve kroz vrijeme do danas. Neka mi se ne uzme za grijeh što niđe ne navodim izvor. Uostalom, sve je pisano na temelju Dukljaninovog ljetopisa.

I evo...

### PRELUDIJA

*Sveti mučenik  
Vladimir Dukljanski  
od mladosti  
ispunjen duhovnim  
vladao je Dukljom  
ljubljen od svijetu*

*kad krenu  
Samuil Bugarski  
sa mnogom vojskom  
na državu njegovu*

*a on štedeći krv čovječju  
skloni se sa svojim na brdo Oblik  
đe im zmijske  
u dugoj opsadi  
golemu muku nanošahu  
sve dok Vladimiru  
Bog ne usliši molitve  
i ukroti gmazove*

*ne mogavši ga silom zarobiti*

*Samuil ga pozva na vjeru*

*a ovaj  
nezlobiv  
dade mu se u ruke  
i on ga posla u svoj prijestoni grad  
na zatočenje*

*a onda  
poplijeni i popali Dubrovnik, Kotor,  
Bosnu i Rašku*

\*\*\*

*jednoga dana  
carska šćer Kosara  
na očevo dopuštenje  
siđe sa dvorkinjama  
da izmije glave  
i opere noge sužnjima*

*i upozna Vladimira  
liepog  
smjernog  
punog mudrosti*

*vrativši se  
kleknu pred Carem  
i kaza da je uda za Vladimira  
ili će prije umrijeti  
nego poći za nekog drugog*

*car joj je udovoljio  
i poslije vjenčanja "na kraljevski način"  
vratio je Vladimiru kraljevstvo predaka*

*poslije smrti cara Samuila  
pogubljen je Samuilov sin Radomir  
da bi se prijestola domogao  
njegov brat od strica Vladislav*

*a ubrzo zatim pogubljen je  
i dukljanski kralj Vladimir  
kome je novi makedonski car u Prespi  
umjesto obećanog prijateljstva  
- pripremio mučeničku smrt.*

*Kosara je žalila  
"više nego što se to riječima da iskazati"  
okonča život kao kaluđerica  
i bi sahranjena u crkvi Svete Marije  
do nogu svoga muža.*

### VIJENCI KOSARINI

*o Blaženi  
moja kobi  
i moja vječnosti  
evo me  
u dubravi na našem Obliku*

*s vijencima od divljeg šipka  
i pitomih zmija*

*umjesto mojih carskih dijadema*

*horde su prošle  
s nategnute tetive fijuknula je praznina  
a teški mač ne šeće ni plavi prostor*

*gledam laste koje su okrenule smjer  
i orla kako nadlijeće  
dolove sa Dukljanima  
tek prispjelim zaplijenjenim sagenama  
i njihove dragane  
umorne od posla u polju  
i čekanja*

*a potom uz lojanice i tamjan  
u odjeku pustinje konaka  
za vjekove strijepnje pred nama  
spremam Blaženi  
svoje ruke sklopljene u molitvi*

*(kao dva uplašena siročeta  
što moraju  
da napuste lijepi svijet)*

*da ti vrate tajnu dodira van svetosti  
u kripti crkvenoj*

*i dok mi  
neopisiva milost struji utrobom  
kao uzdrhtala kap otkidam se  
i padam u kalež gorčine*

*da nemoćna  
čekam*

**2.**

*izgon iz raja  
bila je prva lekcija moći*

koju smo morali znati  
kao znak da je sve volja Gospodnja

čak i ravnodušje plaćenika  
što te izdao  
pa onda u miru zveckao srebrnjacima

i trag našeg odsustva  
Blaženi  
koji će ostati

3.

nije više važno  
padam li ili letim  
u nedosegljiva prostranstva  
i privide  
đe se vječnost uvijek očekuje

ovđe već sve postaje pustinja  
šume u kojima nijesam bila  
sobe u dvoru đe više ne svraćam  
i moje škrinje  
sa svećanim ubrusima  
vezenom odjećom  
i ćilimima  
što trunu u izlišnosti

sve nestaje  
Blaženi  
osim stida  
od tvoje mučeničke smrti

4.

naša Konstancija  
čiju bestjelesnost još ponekad oćutim  
u grću užarene utrobe  
je znak

da "...ljubav ne umire  
jer tad bi bio kraj proročanstvima"

sve njene dragocjenosti  
zlato  
filigranske ukrase  
i mirise  
što smo joj  
čuvajući privid  
kupovali od feničanskih trgovaca  
ostaju  
nedirnute

i samo njene

5.

čekanje konačnosti  
je moje bogatstvo

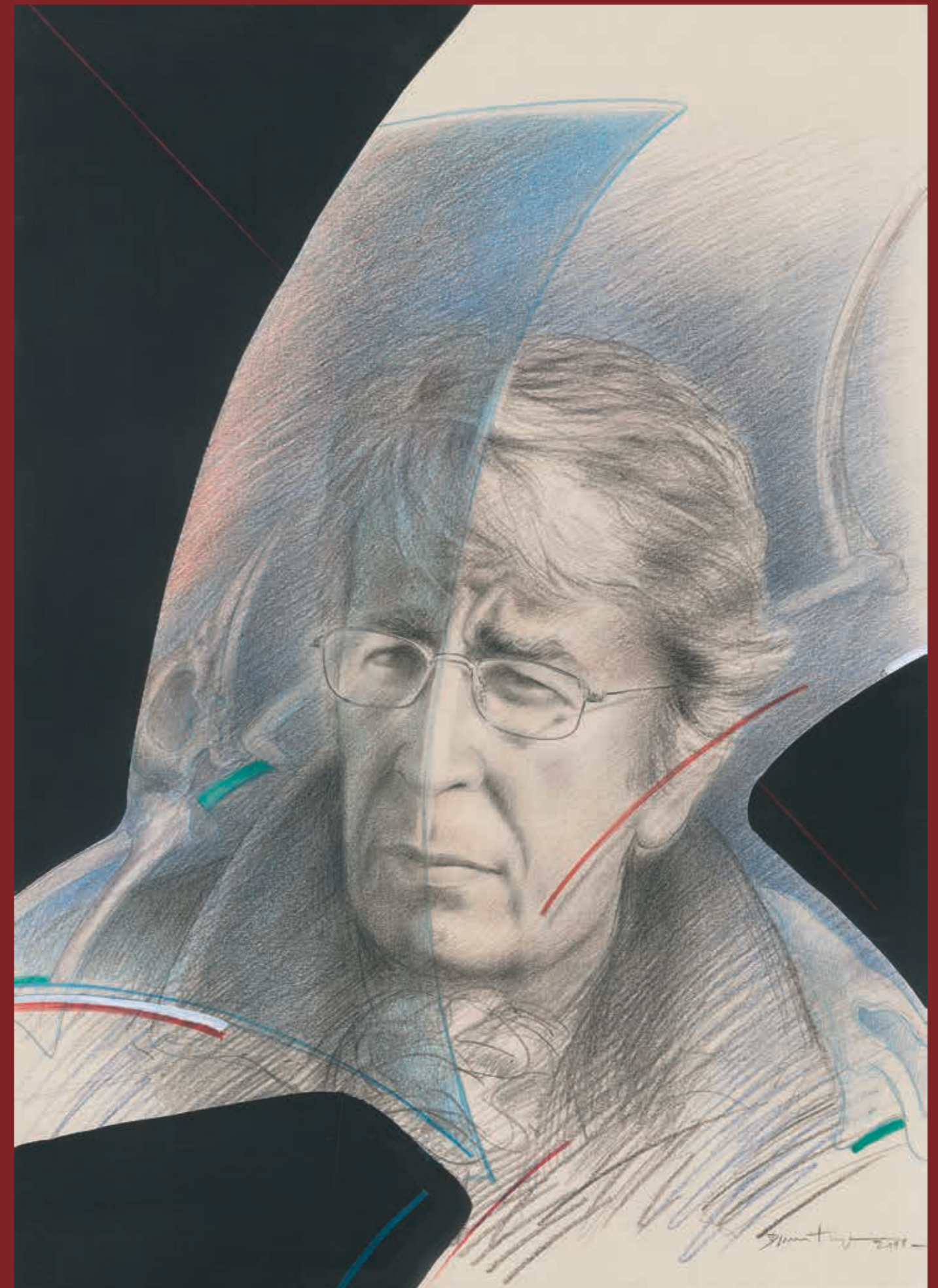
i tvoja blaženost

jer ma koliko se užasavala  
tvojega umorstva  
i ovog života  
nikad mi tijelo ne bi počinulo  
u tako raskošnoj zasmrti  
do tvojih nogu

uz zapaljene svijeće  
i zažegla kandila  
i u mirisnim oblacima tamjana  
iz kadionica sveštenika  
u svećanim odorama

to mi je  
dar Božji

(2014)



## Petrovdan 2016.

RONJGI , 09.VII.2016.

Višednevna događanja Dani crnogorske kulture u Rijeci, manifestacija kojom su Crnogorci koji žive u Hrvatskoj obilježili 13. juli, važan datum naše vjekovne istorije, koji od 2006. godine slavimo i kao Dan državnosti Crne Gore, jučer je obilježen narodnim druženjem u Ronjgima.

U uvodnoj riječi ispred organizatora Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeke prisutne su pozdravili predsjednik NZC Hrvatske, Danilo Ivezić, predsjednik NZC Rijeka Vasilija Vukosavić, te u ime Matice Crnogorske Gordan Stojović. Svi oni podsjetili su na značaj 13. jula za crnogorski narod i čestitali prisutnima Dan državnosti.

Druženje Crnogoraca upotpunjeno je raznovrsnim kulturno-umjetničkim programom u kojem su učestvovali Grupa "SWING" iz Rijeke, Folklorno društvo „Peroj 1657" iz Peroja, Zbor "Montenegro" Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb i Pjevačka skupina „Montenegrini" Rijeka. Uz pjesmu, druženje brojna tradicionalna sportska takmičenja vrijeme je brzo prošlo, uz pozdrav – „Vidimo se dogodine".





## Proslava milenijuma državnosti Crne Gore u Splitu

S totinjak crnogoraca, crnogorki, prijatelji Crne Gore, predstavnici nacionalnih manjina u Splitu (slovinci, rusi, mađari, makedonci, ukrajinci i srbi) i predstavnici Udruge antifašista i antifašističkih boraca u gradu Splitu okupili su se u petak 08. Jula kako bi obilježili milenijum državnosti Crne Gore. Priređena im je dobrodošlica uz domaće priganice, crnogorsku rakiju i razne slike Crne Gore

koje su mogli gledati na velikom platnu. Manifestacija se održala u restoranu „Bolero“ u Splitu s početkom u 20 sati. Program je vodila Ljubica Katić, aktivna članica društva i pjesnikinja.

Prisutne je pozdravila predsjednica Zajednice gđa. Nataša Gerželj te nas podsjetila na istorijski dio:



„Dobro veče dragi crnogorci, crnogorke, prijatelji Crne Gore, uvaženi gosti. Čast mi je i zadovoljstvo vidjeti Vas u ovom dijelu povijesti Crne Gore gdje sveprisutni možemo reći: doživjeli smo 1000 godina postojanja naše Crne Gore.

Duga i burna istorija Crne Gore bogata je velikim događajima i velikim ličnostima, pa je teško u mjeri koju mi prostor dozvoljava nabrojati sve one koji zaslužuju da budu makar pomenuti. U dugoj plejadi znamenitih istorijskih ličnosti Crne Gore, značajem ipak odskaču u srednjem vijeku: sveti knez Jovan Vladimir i kralj Bodin, a u novom vijeku: vladika Danilo, Sveti Petar Cetinjski, vladika Rade, i knez i potonji kralj Nikola. Svi su oni snagom svog ličnog autoriteta obilježili vrijeme u kom su živjeli i vladali i bile istinske istorijske gromade u najotmjerenijem značenju te riječi. Pobrojani vladari odsečito svjedoče, da je u dugoj i bogatoj istoriji Crna Gora zvjezdane trenutke doživjela pod Vojislavljevićima i Petrovićima. Vojislavljevići su prvotna dinastija u crnogorskoj povijesti, vladari Dukljom od sredine 11. do konca 12. stoljeća. Tijekom njihove vladavine Duklja se uzdigla od statusa pokrajine u primorju oko Skadarskog jezera na razinu kraljevstva.

Trinaestojulski ustanak naroda Crne Gore 1941 je bio najveći ustanak u porobljenoj Evropi 1941. godine. Otpočeo je 13. jula, pod rukovodstvom KPJ, a trajao je do polovine avgusta, kada je ugušen jakom italijanskom ofanzivom. Trinaestojulski ustanak je djelo crnogorskog naroda, izraz i iskaz njegove istorijske zrelosti i njegovih slobodarskih potencijala. Buntovnička Crna Gora krijepila je duh ustanika, a KPJ ga je pripremala i predvodila. Ustanak je bio autentični crnogorski događaj koji personifikuje crnogorsko biće i njegovu samobitnost. U njemu su se zgusnule dimenzije, vrijednosti, i osobenosti crnogorske istorije, i došao je do punog izražaja istorijski optimizam i aktivitet Crnogoraca.

13-julski antifašistički ustanak bio je snažan odgovor fašizmu ali i Petrovdanskoj skupštini koja je pod njegovim okriljem željela da stvori kvislinšku državu, kao i Podgoričkoj skupštini koja je Crnoj Gori oduzela vjekovima stvaranu državu. Antifašistički ustanak i njegova pobjeda su postavili osnovu nezavisne Crne Gore. Pod upravom Nikole Petrovića Njegoša crnogorska država 13. srpnja 1878. na Berlinskom kongresu dobila međunarodno priznanje i od onih država Europe koje je dotad nisu priznavale. Nakon višestoljetne izolacije, Crna Gora je silno uvećala svoj teritorij i izbila na Jadransko more. Pobjedom antifašističke Crne Gore dat je temelj majskom referendumu 2006. godine kada je Crna Gora voljom njenih građana obnovila državnu samostalnost“

Član Savjeta za nacionalne manjine i predsjednik Makedonskog društva „Makedonija“ g. Angel Mitrevski pozdravio je prisutne zahvalivši se na pozivu te se nada

daljnjoj dobroj suradnji kao i do sad te čestitao 10 godina nezavisnosti i milenijum državnosti Crne Gore svim crnogorcima.

Prisutnima se obratio i potpredsjednik Udruženja antifašista i antifašističkih boraca grada Split g. Pjero Baranović:

„Dobra večer drage crnogorke, crnogorci i prijatelji. Nakon ovakvih riječi nema se što nadodati ali ipak mogu reći da se u Splitu ove godine obilježava 75 godina početka antifašističke borbe u Hrvatskoj. Drago mi je što ste se okupili u ovolikom broju te se zahvaljujem na crnogorskom doprinosu u antifašističkoj borbi.“

Prisutne je pozdravio predsjednik UAABGS prof. emeritus dr.sc. Josip Milat uručivši, u ime Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, priznanje borbe nad fašizmom predsjednici Zajednice gđi Nataši Gerželj.

Zbog spriječenosti da osobno prisustvuju manifestaciji isprike su uputili Gradonačelnik grada Splita g. Ivo Baldasar, Predsjednik gradskog vijeća g. Boris Ćurković, Pročelnik službe za kulturu g. Siniša Kuko, Splitsko-dalmatinski župan g. Zlatko Ževrnja, predstavnik manjina Splitsko-dalmatinske županije g. Marko Bekavac, Gradonačelnik prijestonice Cetinje g. Aleksandar Bogdanović i počasni Konzul Crne Gore u Dubrovniku g. Borislav Maletić.

Veseliji dio programa otvoren je nastupom novoosnovanim mješovitim pjevačkim zborom Zajednice Crnogoraca Split koji su se 23.05.2016. godine u prostorijama Zajednice okupili sa ciljem očuvanja crnogorske kulture kroz pjesme. Zbor broji 18 članova, a zahvaljujući voljom i željom za crnogorskom pjesmom i voditelju Mirku Jankovu, prisutni su uživali u pjesmama „Pod onom gorom zelenom“ i „Oj devojko, đe si ruže brala“.

Večer su, svojim glazbenim umijećem uljepšali Tanja Šeter i Dejan Škuletić iz Podgorice. Uzvanici su s oduševljenjem pjevali crnogorke izvorne pjesme, te mnoge druge sa ovih prostora. Otplesalo se i crnogorsko kolo gdje nije nedostajalo „momaka“ da igraju.

Aktivni član Zajednice g. Slobodan Mračević izveo je monodramu predstave „Prva bračna noć“. Nakon laganijeg ritma monodrame, suvremenim crnogorskim humorom izmamio je smijeh mladi crnogorski stand-up komičar Andrija Dabanović u čijim se anegdotama uživalo skoro 45 minuta.

Tradicionalno su se razmijenili pokloni, pa je tako gđa. Nataša Gerželj u ime Zajednice uručila poklone Tanji Šeter, Dejanu Škuletiću, Andriji Dabanoviću i Slobodanu Mračeviću dok je prisutnima pjevačica Tanja Šeter podijelila svoj novi izdani CD „Da je meni vili gorskoj“.

Ovom proslavom zaokružena je godina obilježavanja obljetnica crnogorske manjine u Splitu.

## Posthumno odlikovan admiral bivše JNA Vladimir Barović

Crnogorski predsjednik Filip Vujanović u utorak je, 12. jula povodom Dana državnosti Crne Gore, posthumno dodijelio Orden za hrabrost admiralu bivše JNA Vladimiru Baroviću, koji je početkom Domovinskog rata u Hrvatskoj odbio izdati naredbu o otvaranju vatre na primorske i dalmatinske gradove te naposljetku počinio samoubojstvo.

Govoreći o admiralu Baroviću, Vujanović je kazao da je riječ o čovjeku kojem su čast i dostojanstvo bili put kojim se kretao i koji je, u ime tog puta, samovoljno okončao život.

„Admiral koji nije želio izdati naredbu da se razaraju dalmatinski gradovi i naselja, da se ubijaju nevini ljudi, shvatio je da mu crnogorska etika i vrijednosti to ne dopuštaju“, kazao je Vujanović.

Orden za hrabrost posthumno je dodijeljen admiralu Baroviću na prijedlog nevladine organizacije Građanska alijansa i SUBNOR-a i antifašista Crne Gore.

Admiral Barović, koji je bio zapovjednik ratne mornarice za područje Istre, izvršio je 1991. godine samoubojstvo na otoku Visu, nakon što je odbio naredbu da bombardira primorske gradove u Hrvatskoj.

Barović je u svom oproštajnom pismu, koje je napisano na otoku Visu, gdje se tada nalazilo zapovjedno mjesto bivše Jugoslavenske ratne mornarice, naveo i razloge koji su ga naveli na taj čin. Glavni razlog je nerazumna agresija JNA i crnogorskih rezervista na Hrvatsku koja, po mišljenju admirala Barovića, predstavlja djelo suprotno tradicionalnom crnogorskom poimanju časti. Crnogorci se ne mogu boriti i uništavati narod koji im nije ništa skrivio, smatrao je admiral Barović, koji si je oduzeo život suočen s vlastitom nemoći u sprječavanju djelovanja JRM-a na razaranju hrvatskih gradova

te zbog potpunog neslaganja s odlukama vrhovnog zapovjedništva bivše JNA.

### Jedini metak na koji Crna Gora može biti ponosna

Barović se ubio 29. septembra 1991., u vrijeme kad je i onim najoptimističnijima bilo jasno da će rat biti nemoguće izbjeći. Barović je, poput mnogih drugih u to doba, mogao ići lakšim putem i slijepo izvršavati naredbe iz vrha JNA koja je u to doba već u potpunosti bila u službi Slobodana Miloševića.

No, Barović je krenuo težim putem, putem koji će ga prisiliti da si oduzme život, ali i da sačuva obraz. U vrijeme kad je dobar dio Crne Gore podržao zločinačku politiku iz Beograda, a neki su joj se razarajući Dubrovnik i pridružili, Barović je pričao o časti koja mu ne dopušta da granatira ljude koji mu ništa nisu skrivili.

"Jedini metak u ovom ratu ispaljen na koji Crna Gora može biti ponosna jest onaj admirala Vladimira Barovića, komandanta JRM. Njegovo crnogorsko shvaćanje časti nije mu dozvolilo da izda zapovijed floti da bombardira primorske gradove i naselja u Dalmaciji kad mu je to naređeno", napisao je 1996. godine crnogorski književnik Momir M. Marković.

### "Ovdje neće biti razaranja dok sam ja zapovjednik"

Barović je kao zapovjednik garnizona u Puli koji je pregovarao oko odlaska JNA iz tog istarskog grada ostao zapamćen prema jednoj izjavi.

"Ovdje neće biti razaranja dok sam ja zapovjednik, a ako ipak budem prisiljen da naredim razaranja Pule i Istre, mene tada više neće biti."

Svoje je obećanje i ispunio kada se upucau. Sahranjen je u Herceg Novom, a u trenutku smrti imao je 52 godine.



## Sjećanje na admirala Vladimira Barovića

prof. Božidar Radulović

Marko Miljanov Popović (crnogorski junak i pjesnik iz 19. St.): "Junaštvo je sačuvati sebe od drugoga, a čojstvo je sačuvati drugoga od sebe."

Kad je u Puli 1991. godine prijetilo razaranja od strane JNA, komandant te vojske za pulsku oblast bio je Crnogorac, admiral Barović Vladimir.

Povodom 21. godine odlaska zadnjeg naoružanog vojnika JNA iz Pule – Istre tadašnji predsjednik Skupštine općine Pule g. Luciano Delbianco, rekao je za admiral Barovića:

S druge strane pregovaračkog stola dobili smo jednog časnog čovjeka, admirala Barovića. Svi koji su prisustvovali pregovorima i danas pamte njegovu izjavu: "Ovdje neće biti razaranja dok sam ja komandant, a ako ipak budem prisiljen narediti razaranja Pule i Istre mene tada više neće biti."

Admiral Barović održao je riječ i nakon odlaska iz našeg grada završio je uskoro svoj život samoubistvom na Visu. Njegovo crnogorsko shvaćanje časti nije mu dozvolilo da izda zapovijed Floti da bombarduje primorske gradove i naselja u Dalmaciji. Kada mu je naređeno, ubio se pucnjem u sljepoočnicu ostavivši iza sebe oproštajno pismo u kojem među ostalim piše da se odlučio na časnu smrt jer nije htio da ratuje protiv bratskog hrvatskog naroda.

Mi Crnogorci u Puli i Istri ponosimo se da se tako časno i čojski ponio admiral Barović, koji će ostati vazda u sjećanju nama i budućim generacijama crnogorskog porijekla kao čovjek koji je položio život da ne bi stradao narod u Puli i Istri.

Vijeće crnogorske nacionalne manjine ima u planu organizirati okrugli stol posvećen admiralu Baroviću, na kojem želimo okupiti osobe koje mogu svjedočiti o njemu kao čovjeku u tim teškim danima u kojima se našla Pula i Istra, a koju je od razaranja spasila tadašnja civilna vlast Pule, na čelu sa gospodinom Lucianom Delbiancom.



## Zavjet

Iz knjige "Drugoga sunca luče", Miraš Martinović

Riječi izgovarane u predsmrtnim časovima, došaptavane iz vječnosti i misli zahvatane iz pamćenja, pretočene u rukopis ove knjige nastavljaju da žive...



Ja sa sam se rodio sa zavjetom.

Nosio ga od kada znam za sebe. Šenke njegovijeh slova unio sam u Luču. Njih će čitati oni koji to budu znali. A šenke su me pratile zemaljskim putevima. S' iskušenjima koja nijesam mogao izbjeći. Otimaio sam se, koliko je bilo moguće. Zamke mnoge bijahu na mojem putu. Veliki teret i duboko spoznanje. Ponori su se stalno otvarali. Utvarama sam gledao u oči. Zborio sa njima kako sa živim.

Bio sam u strahu, otkrijem li tajnu zavjeta, otkriću životodajnu snagu Crne Gore. U toj tajni, stoji njen opstanak. Svo vrijeme mojega zemaljskoga bivanja, bio sam između te tajne i njenog otkrivenja. Stojati na tome mjestu nije lako bilo. A ja sam stajao! I postojao.

Bijah osamljenik u svemirnoj istoriji. Ona je oblikovala moj duh, a razarala tijelo. Htio sam da vam predam zavjet, ne štedoste ga primiti'. Zato ga odnosim. Sa njime ću vas otuda čuvat.

Nemojte sumnjati! Sumnja razara vjeru, a potrebna je vjera.

Predstoje vam preuzasne borbe.

Sve dane koji minuše pratio je osećaj da sam izgnan iz raja. Žig mojega života i mojega izgnanstva. Živio sam s tim osećajem.

Nosio pečat koji nijeste videli. A videli ste da nešto nosim. Kanili ste da me pitate, ali se ne usudiste. Ne bijaše mjesta za pitanje.

Nosio sam kamen i sudbinu, a to nije lako. To zna onaj

koji se nosio sa njom i kamenjem. A ja jesam od početka! Zborio sam, ali me ne razumjeste. Ne nađe se nikoji da me čuje i zavjet primi.

S mojim odlaskom ne odlazi moja riječ. Ona će stajat' u vama.

To će održati Crnu Goru i znakovi koje sam postavio pored našega puta. Te tablice se ne mogu slomit'. Niti izbrisati ono što je na njima pisano. Vrijeme je pred njima ništavno! Na njima je upisan Misterijum koji nas čuva. Tome zahvaljujući mi smo cjelokupni i na jednome, i kad se čini da nijesmo. Sve sam spoznao.

Zadatake što ih primih, moradoh izvršavat, sudba ih namijeni.

Na nju nijesam smio vikati'. Smireno sam podnosio. Ljudska sudbina je smiješan zadatak. To sam iskusio. I mogu potvrditi.

Sada kada se sve potvrđuje!

Ne strahujte! Iako su me svakakvi strahovi spopadali, izišao sam iz njih. Bio sam čovjek. A vi ste mislili da sam Bog.

Nije lako ni Bogu ni čovjeku!

Slova kojima smo zapisani nepropadljiva su. Nekoja od njih prenio sam u u testament i zapečatio. Ne onaj što je koGagića, već onaj što će se naknadno naći. Ona se ne vide okom, kao ni taj testament. Taj se pečat ne da razlomit. Sve sam ih opečatao dušom. Ne može proć' ono što je njenijem žigom obilježeno. To znakovlje nije podložno vremenu. Ti biljezi vječno stoje. Eto, da znate i to i da ne kažete da vi nijesam rekao.

Zavjeti ne trule. Ni slova kojijema su zapisani. Sve zavjetno traje!

Ostalo je prolazno.

I taj moj drugi testament neko će pročitati, kad za to bude vrijeme.

A vrijeme za sve dođe.

Za misli nema grobnice!

## Pali svjetla u sumrak

Lidija Vukčević

Sasvim malu vodila je gradska baba seoskoj. Putem kojim se silazi s glavne ceste, jedva kilometar. Tada još nema elektrifikacije svuda, iako je socijalizam. Vraćaju se na autobus do grada. Pada mrak. Malo dijete u naramku stasite žene započinje svoju litaniju: Baba, pali tvito..pali tvito..Hoće reći: upali svijetlo..upali svijetlo..Ono svake večeri gorko plače.. Nedostaju mu roditelji. Zastali su s ispitima Novoga vijeka prije diplome, u sjevernom gradu. Tamo su već magle iako je tek septembar i sve svjetiljke nalik plinskima.

Puno godina potom, s majkom koje se dočepala godinu kasnije, provest će „dijete“ sav svoj svjesni život. Onaj kojeg se sjeća, koji pamti. Ljeti sjedaju na kraju dana na balkon prema zapadu. Sunce se ne predaje. Gusti nebo svojim pozlatom.

Majka voli najviše onaj tren, kad pale se svjetla u sumrak.. Dok je dan još dug a suton je iza devet. Inače majka voli citate, pastiše, prerade.

Ljeto tek započinje i mati je najednom pita gledajući u žeravice lampi:

-Što to misliš, mogu li dočekati zimu?

Preneražena, kćerka joj odgovara ne sumnjajući ni časa:

-Naravno. Što ti pada na pamet?

Kad kći kasnije razgleda fotografije kojima je snimila majku tih dana zadnjeg zajedničkog ljeta, zapazi na njenom licu zrelost što najavljuje odlazak. Kao u posve zreloom voću. I haljina u kojoj je majka od svijetle je svile s oslikanim voćem..

Četiri ljeta nakon što je mati otplovila južnim nebesima, šeće s prijateljicom iz mladosti obližnjom šumom. Konac je kolovoza i ljetu se sluti kraj. Putem filozofiraju, i kaže joj, nastavljajući s temom o vjeri:

-Teže je promišljati nego vjerovati. Zar ne?

Utoliko se upališe gradske svjetiljke nalik plinskima. Prvo zatitiraju bijelo, pa zeleno, potom žuto i na kraju narančasto.

-Da, odgovori prijateljica, ali ponekad ti vjera pruža oslonac koje ti mišljenje ne može dati.

-Zanimljivo, mi o vjeri. A danas je u pravoslavju Velika Gospa

-Je li uvijek pada nedjeljom?



- Ne, slučajno tako pada ove godine. Uvijek je kao u svim nepomičnim praznicima istoga dana, trinaest dana nakon zapadne.

Na tu svetu nedjelju i na tu čarobnu šumu i na taj dan koji se tromo gasi cureći sporo kao šumski med, pada plaha modro-siva zavjesa noći. Nalikuje boji dima.

Putevi kojima silaze do svojih ulica još su meki, glatki, svileni. Kao muslin ili krepdešin. Nakon što su, osjećaju to, zatvorile vrata i zaključale izlaznu kapiju tog prostranog ljeta, pozdravljaju se.

Narativno lice penje se stubištem i za onih nekoliko skala na međukatu od prozorskog cvijeća do ulaznih vrata, upališe se gradske svjetiljke. Nekako je osjećala, kao u fantastičnom snu, da majka, čekajući je, sjedi na balkonu.

I zausti da joj kaže:

-Mama, što sjediš u mraku, upali svjetla u sumrak .

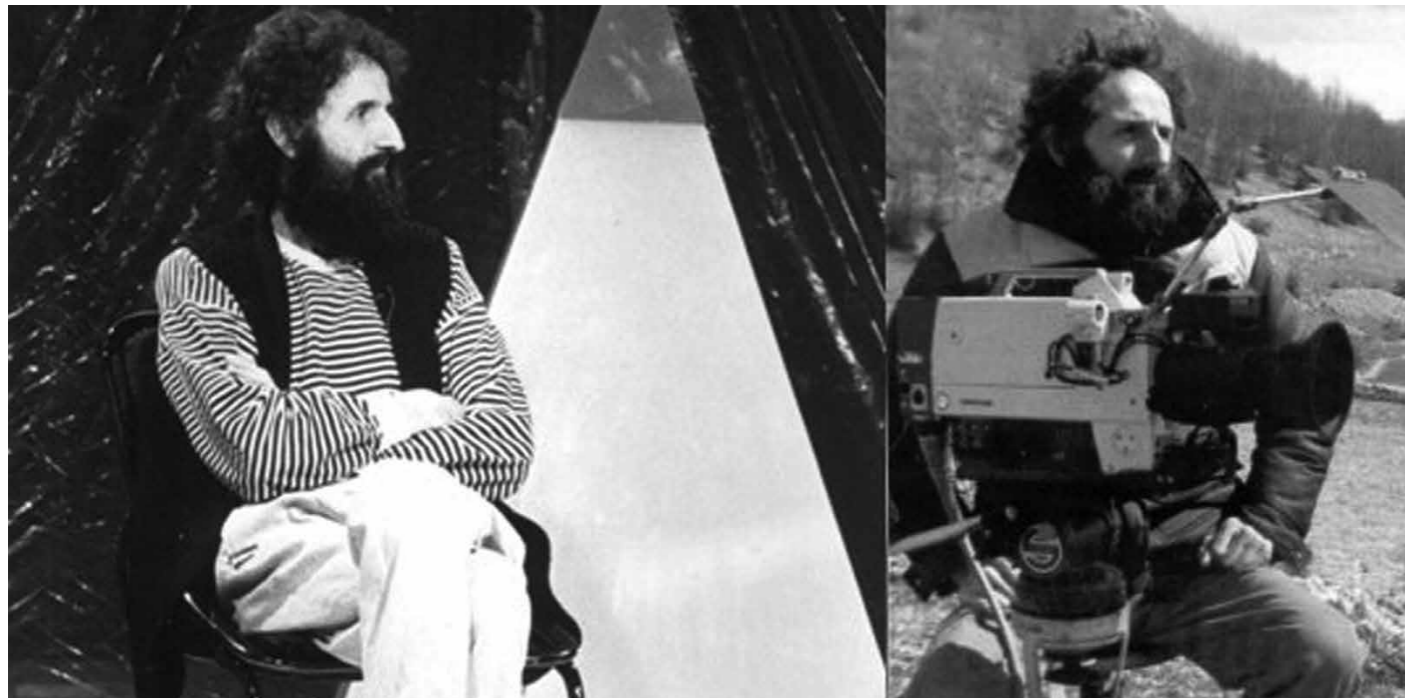
I baš kao u snu, sjeti se da je mati izgovarala tiho:

-Stiže li li, prediletta?

Znatno kasnije u rječniku nailazi na majčinu oznaku uz talijansku riječ: veoma voljen, najmiliji, najdraži. Shvativši svoju varku, sjeti se koliko je bila obožavana. I sjede na prozračnu ljetnu sjedjeljku na balkonu. Spusti glavu, pokri lice dlanovima i gorko, gorko zaplaka.

## Živkov kalup za nas

Volim Podgoricu, Hajdana Simović



**Savim običan dan u Nikšiću. Ulice puste, a kafići puni. Nebo vedro, a jedan neobično veliki oblak krenuo iz pravca Ozrnica.**

Zagrmjelo. To nebo hoće da nas opomene da je prošla decenija i po od kada se legenda crnogorske kinematografije, Živko Nikolić preselio na neko ljepše mjesto. Među nas je došao one nepomirljive 1941., vidio kakvi smo, zapisao i otišao. Napravio je kalup za svakog od nas. Kao Đepeto nam isklesao duge uši, velike noseve i ogromna usta, ma „Oriđinali“. Vizionar. Kulturna institucija i čovjek van vremena! Trebalo bi makar da znamo da oni najveći poslije smrti ne umiru, štaviše nekako su življi i prisutniji. No, kako je to kada vrijeme za života ne prepozna junake? Živko je za svoje filmske junake uvijek tražio obične ljude. „Vjerujem da su te tamne slike malih ljudi bliže istini o čovjeku. Mali čovjek nudi neposredniju sudbinu“. Koliko puta zažalimo što fizički nije među nama da opiše ovu našu zbilju, mada je on sve ovo vidio i predvidio. Sretam vremenog gospodina, mogao bi biti savremenik umjetnika. „Živko je ambasadaror Crne Gore, naša ulaznica u svijet“, istinu zbori Ilija.

Rez.

Novi kadar.

Kolektivno ludilo. Standing ovation pogrešnima, priznanje

velikim ljudima tek kada odlaze. Previše smo Živkovi da bi sumnjali u njegove snimljene istine. Reditelj koji je žrtvovao sebe zarad naroda, a posao nije shvatao samo profesionalno već i moralno. Jedina prava istina o bitisanju ovog umjetnika je da se on ne može završiti. Čini se da poslije njega nijedan reditelj nije rođen da ga zamijeni.

Nedoba je ... Muči se duša. Nikolić je tvrdio da nas zavičaj obilježava, a da sve što radiš treba da miriše tvojom dušom. A mi eto, siroti, sve manje imamo sebe.

Sve što je ikada snimio, snimio je na crnogorskom tlu, duboko u sebi noseći pečat rodnih Ozrnica. Za sobom je ostavio veliki trag koji je značajan ne samo za crnogorsku i jugoslovensku, već i za evropsku kinematografiju. Tu je i nastao mit o neponovljivom reditelju. Viskonti, Felini, Antonioni, Bergman, Bunjuel, Forman... Ali eto, imali smo i imamo i mi Živka! Sva filmska ostvarenja (Beštije, Jovana Lukina, Čudo neviđeno, Ljepota poroka, U ime naroda, Iskušavanje đavola ...), dokaz su da nije Živko samo režirao, pisao o nama kakvi smo bili u prošlosti već nas je preslikao u ovo sadašnje i u buduće. Zanimjela nas Ljepota poroka, pa bezglavo za masom pristajemo. Jedino dobro u svemu ovome je što se uopšte nismo promijenili.

Opet je zagrmjelo. Svako svome kalupu, u dvore koji mu pristaju.



## Krug oko mjeseca

Milisav S. Popović

Nišao je tamo gdje su mu i rekli da se najvjerovatnije zavukla. Usred vrta, bosonoga i mokrih krajeva haljine. U ruci je držala sandale, podigla čelo put neba i nešto mrmrljala zatvorenih očiju. Napomenuše mu ranije tog dana da je svojeglava. Doviknu:

– Gospodo! Gospodo Zorka! Ajte ovamo! Uskoro se završava ručak. Zatvoriće kuhinju.

Pogleda ga. Imala je te lijepe srneće oči koje starost nije omela. Češnu se po umotanim pletenicama od srebra, i to onom rukom kojom je držala sandale – izgledalo je kao da namjerava da ih nakači na uvo.

– Ti mora da si novi, a?

– Da, danas mi je prvi dan. Hoćemo li da se vratimo unutra? Svi su već jeli. Neće mi dati dnevnicu ako ne pojedete sledovanje.

– Pih! Vazda neko krkanje! Šta je to sa starim ljudima ovdje? Ne preskaču obroke, žure da jedu, misle da će time odložiti smrt. Budale senilne. – podiže suknju i pogleda oko stopala – Hm. Ajde dođi do mene. Malo sam se zaglavila.

– Ovaj... ajte Vi malo skrenite lijevo, do staze. Samo dva koraka. Tamo ću Vas čekati.

– Ma, nemoj do staze. Ajde ovuda bolan. Preko vrta.

– Uprljaću se gospođo.

– Nećeš sine... samo nemoj stazom.

– Što da ne? Čisto je i brže. Svi normalni ljudi idu tuda.

– Upravo. Tamo kuda idu normalni nema trave ni busenja. Sve je jalovo. Utabalo se od ponavljanja.

Nije bilo druge... Zagazi na svježe plavlenu livadu. Mokra zemlja pronađe put između varova do čarapa. Prsti postadoše vlažni. Naježi se od ljigavog dodira. Pruži ruku starici. Dotače mu palac sa nekoliko mekih prstiju... dlan joj bješe mali, ko u djevojčice.

– Tako... – pridržava je, učini mu se da miriše na dunje i maline. Lagano iskoračiše, te krenuše do suvog parčeta travnjaka.

– Jeste li dobro?

– Zašto ne bih bila sinko?

– Pa, malo prije... držali ste oči zatvorene?

– Primijetio si. Ti si jedna pametna pčelica. – osmijehnu se i pomilova mu zglob ruke.

– Jesam. Često ja tako. Teže je i ljepše.

– Teže i ljepše? Za šta?

– Da se zaljubiš sinko.

– Pa jeste li se zaljubili? – nasmija se.

– Oh... tako često. Samo od jutros dva puta. Čuvam ljubavne stvari od vida. Slušam ih kožom.

– Hm.

– Jesu li ti već rekli da sam naporna baba? Ne brini, možeš slobodno da mi kažeš... znam šta te rospije pričaju o meni iza leđa. Nervira ih što ne jedem pasulj pet puta nedeljno i ne liježem u sedam.

– Rekli su mi da ste svojeglavi.

– Eto. Svojeglava! Šta je to sa mladima danas? Kažu ti da budeš svoj, a onda ti kažu da to što si „svoj“ nikako ne valja. Sinko, ovaj svijet je prepun slijepaca. A njih ne možeš impresionirati bojama.

– A vi ste bako, pretpostavljam, slikar? – namjesti kez šarmera.

– Sprdaš se mali, a? Nažalost ne umijem da slikam, ali umijem da uživam u slikama. Muzika je moja priča. A jednom me jedan poeta i volio, znaš... A kad te pisac zavoli, nikada ne umreš. Šteta što sam tada bila... hm... svojeglava. Vidiš bogte! Možda su rospije i bile u pravu.

– Rekli su mi da ste tražili da Vam nabave bicikl!

– Da, jesam. Što? Jesi li nešto čuo? Hoće li?

– Mislim da hoće... nisam siguran. Vele da ste bili baš uporni kod direktora.

– Kod onoga vepra bogatog. Što mlati pare na starim ljudima. Znaš da jesam. Ponudio mi je da me njegov vozač vozi u mercedesu, jer ako se strmoglavim sa dvotočkaša, osiguranje ne pokriva lomove. Sve bi morao on da plati. „A znate li koliko košta jedan kuk gospođo?“ Rekla sam mu ovako „Slušaj me ti: hoću da vozim biciklo i da se smijem ovako krezuba, a ne da jecam u mercedesu!“ Baš sam mu tako rekla. I ako je kuk cijena da ne budem utamničena, rado ću da šepam...

– Ma, nije on loš teta Zorka.

– Sinko... većina bogatih su loši. Znaš li šta najviše volim kod takvih ljudi? Njihove pse.

– Haha! Koleginica mi je napomenula da ste bili profesor klavira. I da svakog dana vježbate. Ehej klavir! U osamdesetoj godini. Zašto pobogu?

– Naravno da vježbam. Jer mislim da sam sve bolja.

– Čudni ste Vi teta Zorka. Čudni... – namjesti facu šereta.

– Volim da mislim da sam samo drugačija. No to ne znači da “drugačije” ne valja. Prosto nisam smjela da umrem u svojoj dvadesetoj, kada sam se sudarila sa svijetom... a

da me sahrane u osamdesetoj. Kao što će većinu ovdje. – stegnu mu ruku – Sinko, nisam rođena u najljepše, niti živjela u najbolje vrijeme... ali to je bilo moje vrijeme. Nisam smjela da ga izgubim. Neću ni sada... po stare dane. Svaki ovaj sat je moj. Dok ne otkuca... sve dok ne

padnem.

– Stigli smo. – zaustaviše se ispred domskog restorana. Oboje su gledali u prozore ružne zgrade.

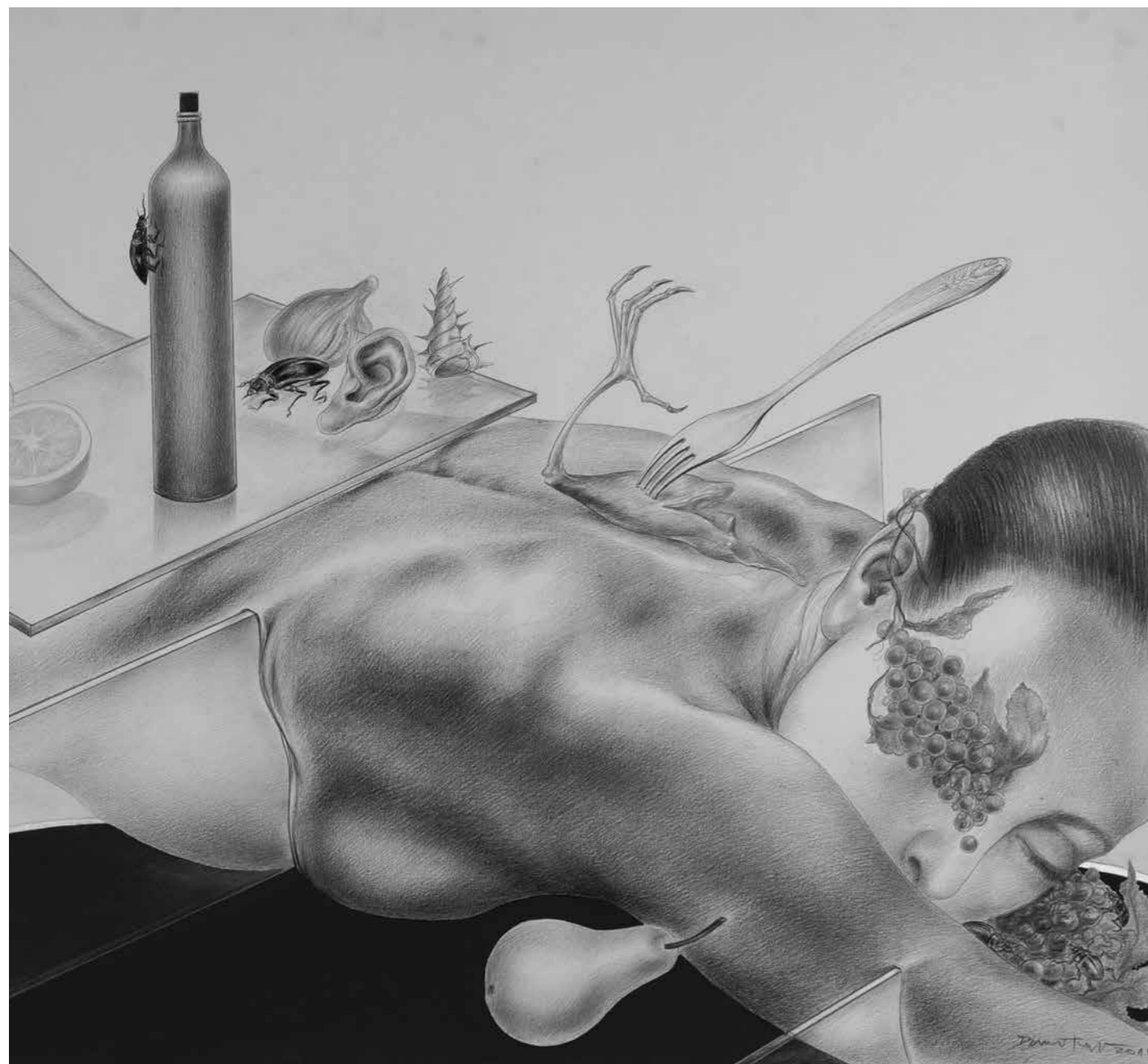
– Bako...

– Molim?

Pogleda je u oči što nisu ostarale – Ajmo, mi nazad. U travu i blato. Da žmurimo na sunce. Hoću da čujem ljubav, prije nego je vidim. Da osjetim kako je to.

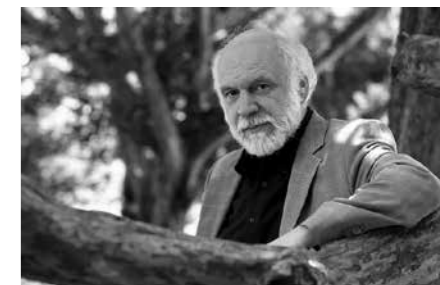
Stegnu mu ruku dječjom snagom i pokaza mu da se sagne. Pa mu šapnu:

– Ne dopusti da tvoja sreća zavisi od nečega što možeš izgubiti. Kao danas. Ja ručak... a ti dnevnicu. Možda ti kažu da je nebo granica... ja pouzdano znam da ima tragova stopala na Mjesecu. Idemo, ali nemoj molim te normalnim stazama.



## Omča

Dimitrije Popović



Priča “Omča” slikara i pisca Dimitrija Popovića uvrštena je u knjigu “50 godina 50 priča - antologija kratke priče Večernjeg lista 1964 - 2014”.

Još od dječaćkih dana O.S. je pokazivao sklonost prema kartanju. Bio je mali kibicer što je donosio sreću svom ujaku strastvenom kockaru. U zadimljenoj sobi ujakova stana svake se subote okupljalo kartaško društvo koje je do kasno u noć, katkad i do jutarnjih sati igralo poker. Dječak bi često hvatao zgodu i, kad bi ostajao sam, uzeo bi kriomice špil karata i miješao ih. Postao je pravi virtuoz. Ugledavši jednom ovu dječakovu sklonost ujak ga nije ukorio, nego ga je, dapače, pohvalio i počeo podučavati raznim trikovima. Posebno mu je govorio o važnosti blefiranja. Najveću prednost kod dječaka, da jednog dana postane pravi pokeraš, ujak je vidio u dječakovoj hladnokrvnosti, u njegovim ledenim očima i licu koje se u tren moglo preobraziti u masku. Jednom mu je, zanesen dječakovim čudesnim moćima, rekao, da je blefiranje u pokeru ravno umjetnosti O.S. je brzo napredovao. S nepunih dvadeset igrao je poker s onima koji su među kartašima uživali ugled i strahopoštovanje. Bio je svjedokom i nemilih događaja. Ako netko od igrača ne bi na vrijeme namirio svoje dugove, uslijedilo bi brutalno kažnjavanje dužnika. O.S. je u svojoj kartaškoj karijeri u usponu stjecao vrijedno materijalno bogatstvo. Racionalno je raspolagao svojim dobitcima. Trošio je na lagodan život, ali najveći dio ostavljao na stranu štedeći novac za kupnju stana. Redovito je polagao ispite na pravu i imao je sretnu ljubavnu vezu s dvije godine mlađom kolegicom s fakulteta. Nevolje su počele, kada je djevojka otkrila njegovu strast za kartanjem. Bila je svjesna kako će ta kartaška strast postati jedina njegova strast. Napokon, morao joj je priznati kako će novcem od kartanja kupiti stan, njihov zajednički budući stan. To joj se činilo bezumno. Znala je da je to početak jedne trajne ovisnosti, koja će kad-tad uništiti njihovu ljubav. Nakon dugih razgovora, koji su završavali obično prepirkama, ali i ozbiljnim svađama, O.S. se nije mogao odreći pokera. Kada mu je djevojka rekla da će ga ostaviti, on je slegnuo ramenima i gotovo u zanosu rekao: “Napokon sam dotaknuo obalu Atlantide. Uz poker i uspomene na našu ljubav živjet ću kao bog.”

Živjeli su razdvojeno. On je i dalje pobjeđivao, a djevojka, napuštena i tužna, molila se da njen dragi odoli iskušenju mračne kartaške strasti i da joj se vrati. Jednog dana naz-

vala ga je telefonom i priznala da ne može bez njega i da ga prihvaća takvog kakav jest i da će s njime dijeliti dobro i zlo. O.S. je od ušteđevine kupio trosoban stan. Njegova djevojka, buduća supruga, uređivala ga je s puno ljubavi i ukusa. Kako mu se pokeraška slava širila, O.S. je često gostovao na turnirima, preko jednog vikenda otišao je na međunarodni turnir u Trst. Partije pokera bile su zakažane u noćima od petka do ponedjeljka. Prve ga je noći, pokeraškim žargonom kazano, “karta išla” tako dobro da je osjetio nezadovoljstvo i ljutnju igrača za stolom koji su teško podnosili poraze. Sutradan, pred početak subotnjeg kartanja O.S. se nije dobro osjećao. Ispunjavala ga je neka napetost, neki neobjašnjiv nemir, popio je tabletu za smirenje, što je u zadnje vrijeme često činio. Telefonski je razgovarao sa svojom djevojkom koja mu je ushićeno priopćila kako je u jednoj staretinarnici kupila krasan bidermajerski sat. Tog oblačnog prijepodneva, kada se pritisak osjećao u zraku, razgovarao je i s ujakom. Gotovo mu se potužio kako pred današnju partiju ima nekakav loš predosjećaj i kako ozbiljno razmišlja odustati od daljnjeg igranja. Ujak ga je hrabrio i isticao njegove sposobnosti da pobijedi i najjače protivnike.

Navečer, O.S. je sjeo za kartaški stol. Nasuprot njemu uz dva lokalna kartaša sjedio je pokeraš, poznatiji pod imenom As. O.S. je sve znao o njegovoj igri. Bio je bez skrupula i naprasite naravi. Perfidan i hladan kao špricer. Tijekom igranja O.S. je imao promjenjiv uspjeh. Kada ga karta ne bi išla, izgubljeno je nadoknađivao blefiranjem. Pri dogovorenom posljednjem dijeljenju O.S. je dobio najlošije karte. Odbacio je tri u nadi da će dobiti bolju kombinaciju. Dobivene nove tri karte nisu mu pomogle. Dva igrača su odustala. As je hladnokrvno gledao u svoje karte i, ne podižući pogled, rekao: “Ulažem 40.000 eura.” “Što ako me blefira”, upita se u sebi O.S. Osjećao je vlažnost na vrhovima prstiju, to mu se nikada prije nije dogodilo. Preko zaobljenih vrhova karata što ih je držao u visini očiju kao kakvo ubojito oružje gledao je u nepomičnog Talijana. Napetost je rasla. O.S. reče: “Ulažem 50.000 eura.” As je i dalje nepomično sjedio kamena lica i izustio: “Prihvaćam!” Počelo je veliko iščekivanje. Spustio je karte na stol. Lepezasto poredane pokazivale su ful kraljeva.

O.S. je u zoru otputovao u Zagreb. Djevojci je ispričao o porazu koji je teško podnio. Naplata duga trebala se obaviti za desetak dana. Od ranoga jutra O.S. je sjedio zavaljen u naslonjač. Pogled mu je bio usmjeren prema omči načinjenoj od komada konopa koji je prethodne noći našao u podrumu. Konop je čvrsto vezao za kuku o koju je visio blještavi venecijanski luster. Mirno je promatrao obroč kao da kroz njega nikada neće provući svoju glavu. Sva mu je koncentracija bila usmjerena na taj nepravilni krug, na sliku omeđenu konopom omče. U dubini te žive slike, visoko na komodi stajao je bidermajerski sat. Oblik omče i oblik sata bili su u nekom jezivom harmoničnom odnosu. O.S. je povremeno pratio pogledom klatno sata što se njihalo u samrtničkom ritmu. Bio je svjestan da to nezaustavljivo njihanje svodi na minute i sekunde ostatak njegova vremena. Da ga privodi kraju.

Odjednom ga iz predsmrtne letargije trže zvuk što je dopirao sa stubišta zgrade. O.S. se uspravi i zadrhta. Nikada mu srce nije tako snažno lupalo. Osjetio je nagon na povraćanje. Prodorni zvuk zvona sa ulaznih vrata stana probode ga kao strijela. Gotovo je osjetio fizičku bol "To sigurno Talijan dolazi ranije kako bi me iznenadio", pomislio je u sebi. Nakon zvuka zvona uslijedilo je lupanje šakom na vrata. O.S. ustade. Na vrhovima prstiju pride stolici. Stade na meko kožom tapecirano sjedište. Provuče glavu kroz omču i odgurnu se. Tijelo se zaljulja, sruši stolicu na pod. Nakratko se njihalo u ritmu kretanja klatna na starom satu. U dvadeset minuta do podna djevojka je žurila noseći posuđeni novac da podmiri barem dio duga. Kada je zadihana stala pred vrata stana, ugledala

je savijeni komad papira zataknut nad kvakom. Bila je to obavijest čitača plinomjera. Djevojka otključa vrata. Kad ugleda obješeno tijelo, počeo vrištati i zapomagati. Ubrzo su stigli policija i Hitna pomoć. Među stanarima koji su se počeli okupljati na stubištu zgrade bio je i As s dva pratioca. Kad su vidjeli mrtvo tijelo, udaljili su se.

Poslije očevida djevojka je našla oproštajno pismo. U čitkom sitno ispisanom rukopisu nizale su se rečenice pune izraza iskrene ljubavi i vjernosti. Čitajući pismo, djevojka je plakala. Odjednom joj s lica nestane grč. Zadobi izraz nenadanog spokoja. U post scriptumu je pisalo: "Želim da sačuvaš ovaj konop kao dio mene, dio moga tijela koje je osjetila omča. Tako ćeš me moći osjetiti kao da sam živ... Tvoj O."

Djevojka je omču s ostatkom konopa čuvala. To je bila jedina stvar koju je odnijela iz stana, njihova nesuđenog doma.

Nakon tri godine zaprosio ju je sredovječni uspješni arhitekt. Na dan vjenčanja, dok se spremala za taj svečani događaj, uzela je omču, raširila je i svoje nago vitko tijelo provukla kroz obroč. Omču je zategnula po sredini trbuha, a ostatak konopa omotala oko lijepog struka. Zatim je obukla svileni bijeli veš i raskošnu vjenčanu haljinu. Željela je da sve na njoj izgleda bespriječno. Željela je da se tog sudbonosnog dana za njen život vjenčaju i njena prošlost i njena budućnost; omča od konopa s cvjetnim mirišljivim vijencem na glavi. Bila je lijepa i sretna mladenka.

## KULT SVETOG VLADIMIRA DUKLJANSKOG

Ivan Jovović / Sašo Cvetkovski

Naziv slovenske države Duklje (u srednjovjekovnim slovenskim dokumentima – Dioklija) pojavljuje se u okviru zasebne vizantijske administrativno-političke jedinice zvane arhontija u X stoljeću, čija oblast se prostirala duž obala crnogorskog dijela Jadrana, preko basena Skadarskog jezera, a njene granice u unutrašnjosti završavale su na limesu rijeka Tare i Lima. Središte državne formacije dukljanskih Slovena, naših predaka, nalazilo se u podnožju planine Rumije, u kojem je izvorište crnogorske duhovnosti, odnosno mjesto nastanka crnogorske srednjovjekovne tradicije.



Pečat arhonta Petra

Najstariji materijalni trag dukljanske državne tradicije predstavlja olovni pečat arhonta Petra, koga Pop Dukljanin naziva Petrislavom, na kojem stoji na grčkom jeziku utisnut natpis: PETAR ARHONT DUKLJE AMNEN. Arhont Petar je bio vizantijski vazal. Pečat potvrđuje ono što je Konstantin Porfirogenet sredinom X vijeka piše u *Spisu o ceremonijama*, a to je činjenica da je do sredine X vijeka dukljanska kneževina bila formirana i jasno razgraničena od susjednih slovenskih kneževina i ostalog vizantijskog



Manastir Prečista Krajinska

područja. Ujedno, pečat arhonta Petra, arhontije Duklje, za kojeg Pop Dukljanin kaže u svom djelu da je otac Svetog Kneza Vladimira, predstavlja bitno svjedočanstvo o hristijanizaciji dijela Dukljana u X stoljeću, a kitorstvo crkve Svete Marije u Krajini upravo se njemu pripisuje.

Poslije smrti oca, knez Vladimir je naslijedio prijesto i vladao Dukljom sve dok ga nije napao i zarobio makedonski car Samuilo 998. godine. Na Samuilovom putu ka Dalmaciji našao se knez Vladimir, koji je organizovao odbranu svoje zemlje. Tom prilikom je Samuilo razorio grad Duklju, pa se Vladimir sa svojom vojskom morao povući u prijestolnu Krajinu, u utvrđenje na brdu Oblik, odakle je pružao otpor makedonskoj vojsci. Međutim, zbog izdaje bio je primoran na predaju. Inače, borba Dukljana predvođena knezom Vladimirom protiv cara Samuila sačuvana je u plemenskom predanju Drobnojaka.

Padom gradova i utvrđenja u unutrašnjosti kneževine Duklje, Samuilo je nastavio vojni pohod prema zapadu. Dugo je Ulcinj držao u opsadi, ali ga nije uspio osvojiti. Na-



Tudemilska bitka, kratka istorija Skilice, Nacionalna biblioteka Španije, Madrid



predujući duž jadranske obale spalio je Kotor i Dubrovnik, završavajući svoju ekspediciju kod Zadra. Vraćajući se iz tog pohoda u svoju prijestolnu Prespu, poveo je sa sobom i dukljanskog kneza Vladimira kao ratnog zarobljenika. U Prespi se razvila ljubav između njega i careve kćerke Kosare, koja je od oca izmolila pristanak da se uda za otmjenog sužnja, lijepog izgleda, skromnog, dobroćudnog i blagorodnog, ispunjenog mudrošću i znanjem Gospoda. Dakle, dinastičko odođavanje, odnosno poznanstvo Vladimira i Kosare objašnjeno je posredstvom Svetog Duha. Kao carevom zetu vraćena mu je na upravu Duklja i pridodate još neke oblasti u današnjoj Albaniji. Kao „čovjek pravičan i miroljubiv i pun vrlina“ (Skilica) uživao je veliki ugled u svom narodu. Sa svojom ženom Kosarom živio je u „besporočnom braku“, te nije imao nasljednika. Međutim, od novog cara Vladislava, Kosarinog rođaka, koji je, izgleda, bio bogumil, te mu je smetala Vladimirova bogougodnost i popularnost, bio je na prevaru domamljen u Prespu, gdje je pogubljen i sahranjen u tamošnjoj crkvi. Dogodilo se to 22. maja 1016. godine. Sudbinski dan u povijesti Duklje predstavlja tragični kraj zemaljskog života dukljanskog kneza Vladimira. Taj žrtveni događaj označio je ujedno i početak njegovog svetiteljskog kulta.

Burna istorija ovog prostora je svakako jedan od uzroka što je veoma malo sačuvano materijalnih tragova iz perioda vladavine kneza Vladimira, kao i cijele dinastije Vojislavljevića. Ipak, zahvaljujući ritualu koji se održava na planini Rumiji u čast Svetog Kneza Vladimira, gdje se iznosi najstarija crnogorska relikvija – Krst Svetog Vladimira, sačuvana je memorija o najdubljim slojevima dukljanske duhovne i državne tradicije. Zato život Svetog Kneza Vladimira danas predstavlja značajnu smjernicu u razvoju crnogorskog duhovnog i državnog identiteta, pri čemu njegov kult ima ekumensko, pa samim tim i internacionalno značenje.

U slavu Svetog Vladimira održava se stoljećima procesija ili litija na Trojičindan ili Duhove kada se krst u ranim jutarnjim časovima iznosi na najviši vrh Rumije, i tom prilikom se blagosiljaju sve četiri strane Kneževine Svetog Vladimira. Po narodnom vjerovanju na ovom mjestu biće sagrađena nova crkva kada bude dovoljno sakupljeno kamenja. Tom prilikom mnogi pobožni poklonici (sve tri konfesije) za krstom nose po jedan poveći kamen i ostavljaju ga na već formiranoj gomili kamena na vrhu Rumije, kada započinje pravoslavno bogoslužjenje.

Krst sa kojim je po legendi pogubljen Knez Vladimir je drveni, spolja okovan tankom metalnom pozlatom koja je vjerovatno naknadno urađena. Na četiri kraja krsta urađeni su portreti četvorice evanđelista. Na debljem dijelu oko su utisnuta latinska slova: FOIO FOIO. Po ocjeni stručne javnosti ovaj sakralni predmet se samo uslovno može nazvati krstom Svetog Vladimira, s obzirom da je u pitanju krst sa gotičkim arhaičnim ikonografskim programom, koji se datira u prvu polovinu XVI stoljeća.

Krst Svetog Vladimira je vlasništvo porodice Andrović iz sela Mikulići, a značajnu ulogu za opstanak ovog kulta

tokom minulih vijekova pripada muslimanskom stanovništvu Mrkojevića.



Krst Svetog Vladimira kod porodice Andrović

## II

Slom makedonskog carstva i ponovno uspostavljanje vizantijske vlasti u Duklji bilo je suprotno težnjama koje su išle ka ostvarenju nezavisnosti Duklje, jer su Dukljani, poput ostalih Južnih Slovena, htjeli da se oslobode vazalnog odnosa. U tom pravcu, Vladimirovim nasljednicima će ići na ruku zaoštavanje crkveno-političkih odnosa između Carigrada i Rima, što će u budućim događajima biti od presudnog značaja na državnu i duhovnu orijentaciju Duklje, s obzirom da će zbog direktne konfrontacije sa vizantijskim dvorom, knez Vojislav silom inercije biti okrenut ka Rimu. To će tektonski poremetiti odnose, jer će Duklja od sredine



Stematografija, autora Hristifora Žefarovića, 1741.

XI stoljeća postati najača slovenska država na ovom dijelu Balkana i Mediterana.

Najnovije izčitanje najdubljih slojeva crnogorske istorije pokazuje da je utemeljivač kraljevske kuće Vojislavljevića Dobroslav (Vojislav) rođen za vladavine Kneza Vladimira, a ne kako se to dosad smatralo, neposredno poslije pogibije njegovog oca Kneza Dragomira – dakle 1018. godine. Sama činjenica da je Vojislav rastao u okruženju svog strica Kneza Vladimira i bio kao mladić sudionik burnih dešavanja zasigurno je uticala na oblikovanje ne samo njegove ličnosti, već vojno-političke strategije, za čije vladavine će Duklja *de facto* nezavisna država. (Poslije vojnog poraza vizantijske vojske na Tuđemilu 1042. godine, Dobroslav će dobiti ime Vojislav). Vojislav je znao da u ostvarenju državnih ciljeva mora ići putevima svog prethodnika, Kneza Vladimira, tj. učvrstiti dukljansko-makedonske odnose preko obnavljanja rodbinskih veza. Tako je Vojislav oženio rođaku cara Samuila kojoj je rođeno ime bilo Neda, da bi nakon udaje za Vojislava primila latinsko ime Domenika. Zato ne treba veliko objašnjenje zašto su Makedonci proglasili kralja Bodina za cara 1072. godine.

Iako se u narodnoj memoriji, kao i u pojedinim hagiografskim spisima sveti knez Vladimir naziva kraljem, pa čak i carem, istorijska nauka je na stanovištu da je prvi vladar iz dinastije Vojislavljevića sa titulom kralja Mihailo Vojislavljević. Ovog vladara tim visokim naslovom intituiliše papa Grgur VII, kada mu 1078. godine, dodjeljuje kraljevske insignije, što je u tom vremenu podrazumijevalo i međunarodno priznanje države. Osnivanje crkvene metropole u Duklji je riješeno nešto kasnije zbog sporenja Bara i Dubrovnika, pa je papa Klement III 1089. godine na zahtjev kralja Bodina ustanovio Dukljansko-barsku nadbiskupiju i metropoliju. U papskoj buli iz 1089. godine Bodin se naziva „veleslavnim kraljem Slovena“, a dukljanskom-barskom nadbiskupu Petru i njegovim nasljednicima na katedri Dukljanske crkve data je u nadležnost barska, kotorska, ulcinjska, svačka, skadarska, drivatska, pulatska, srpska, bosanska i travunijska crkva, kao i uprava nad svim manastirima Dalmatinaca, Grka i Slovena u dukljanskoj crkvenoj provinciji. Dakle, Dukljansko kraljevstvo do kraja XI vijeka dobija sve atribute klasične feudalne državne formacije, zastavu – plašt – krunu. Od dobijanja kraljevskih insignija, Duklja je bila konstitucionalna monarhija, jer je vladar sa narodom dijelio prerogative samostalnosti, pa genezu institucije Zbora nalazimo u dukljansko-zetskom periodu crnogorske istorije. Do kraja XII vijeka dukljanskom državom, nezavisno ili poluzavisno, vladalo pet kneževa i osam kraljeva prve crnogorske dinastije Vojislavljevića. U geneologiji dinastije Vojislavljevića, Vladimir je uz Mihaila najprisutnije ime među muškim članovima ove vladarske kuće. Geneološko stablo Vojislavljevića bilježi tri Vladimira, od kojih jedan ima titulu kralja, a druga dva kneza. Teritorijalno proširenje dukljanske kneževine na susjedne oblasti zbilo se za vladavine kneza Vladimira i predstavljalo je osnov njihove integracije u Dukljansko kraljevstvo, što se nešto kasnije reflektovalo na uspostavljanje široke crkvene

jurisdikcije Dukljansko-barske nadbiskupije i metropolije. Ova duhovna institucija u Dukljanskom kraljevstvu bila je integrativni faktor koji je u kritičnim momentima ustajao u odbranu ne samo svoje jurisdikcije, već i dukljanske države, kada joj je prijetila opasnost od unutrašnjih i spoljnih činioaca. Dukljanski kraljevi bili su zaštinici Dukljansko-barske nadbiskupije, pa su poput drugih srednjovjekovnih vladara poklanjali imanja i davali druge privilegije crkvi. Ovo ne ukazuje samo na jaku ekonomsku osnovu Katoličke crkve, već i na zavidan stepen pismenosti u Duklji, jer su, u tom periodu, osim dvorske kancelarije, postojali i brojni crkveni skriptorijumi u kojima se obavljala intenzivna prepiska. Dvorski skriptorijumi imali su zadatak da pišu akta i povelje, koje su svojim insignijama ovjeravali vladari ili članovi vladarske porodice, dok su crkveni bili vezani za samostane i katedralne crkve.

Usljed čestih unutar dinastičkih sukoba, ponovnog prisustva Vizantije na ovom prostoru, ali i jačanja i ekspanzije prve srpske države – Raške, Dukljansko kraljevstvo polako je salazilo sa istorijske pozornice krajem XII vijeka, pa samim tim i blijedilo je sjećanje na Svetog Kneza Vladimira, čiji kult je na crnogorskom prostoru vremenom dobio lokalne karakteristike.



Krst Svetog Vladimira

## III

O kultu kneza Vladimira, poslije njegova tamnovanja, ženidbe s carevom kćerkom i ubistva na prijevaru, daleko od rodnoga kraja, može se reći da je nastao, ako ne odmah poslije smrti, a ono bar odmah poslije prijenosa njegovih

moštiju u Krajinu, u čemu je svakako imala velikoga udjela legenda o *drvenome krstu* koji je Vladimir tražio od Vladislava kao garanciju sigurnosti, budući da ni Gospod nije „stradao i bio raspet na zlatnom ili srebrnom već na drvenom krstu“. I tačno navođenje datuma 22. maja, to jest dana u godini kad je pogubljen i kad se vrši pomen (Trojčindan) osnažuje tezu da je kult obavljan uvijek u isto vrijeme, kao što je i običaj. Po pogubljenju, Vladimirovo tijelo je kratkotrajno počivalo u Prespi, da bi ga Kosara ubrzo prenijela u crkvu Svete Marije u Krajini, gdje se zamonašila i osnovala manastir. Vladimirovo tijelo je prenijeto u Duklju uz najsvečanije počasti koje crkva priređuje pjevanjem himni i pohvala, što je dokaz da je knez Vladimir relativno brzo proglašen za svetu ličnost.



Ćivot Svetog Vladimira

U djelu Popa Dukljanina data latinska verzija Žitija sv. Vladimira, koja se nalazila u crkvi Svete Marije u Krajini, a nastala je na osnovu starijeg predloška na slovenskom jeziku. Po ocjeni dijela naučne javnosti, *Žitije Svetog Vla-*

*dimira* valjalo bi tražiti u periodu između 1075. i 1089. godine. Ono je imalo da posluži kao temelj nove dinastije, nakon što je dukljanskim vladarima priznata kraljevska titula i utemeljena nadbiskupska katedra u Baru. Ustanovljenjem kulta svetog vladara, začetnika dinastije, pribavljena je sva potrebna atribucija koja je u srednjem vijeku bila neophodna za stvaranje državnog legitimiteta.

Po kazivanju Dukljanina, knez Vladimir je pokazao svetačke moći još za života – na njegovu molbu Bog je uništio zmije od kojih mu je vojska postradala, a njegov svetački oreol je naročito bio izražen neposredno poslije njegove smrti. „Tijelo njegovo leži čitavo i miriše kao da je sahranjeno s mnogo mirisnijeh pomasti, a u ruci drži oni krst, što ga je bio primio od cara. U istoj crkvi skuplja se svake godine na njegov praznik mnoštvo naroda, a po njegovijem zaslugama i posredovanjem čine se onđe sve do današnjeg dana mnoge milosti onijema koji se mole čista srca.

U to pak vrijeme, kad se tijelo blaženog Vladimira prenosilo iz Prespe u Krajinu, car Vladislav skupi vojsku i dođe da zaposedne zemlju blaženog Vladimira i grad Drač, kako mu je bio obećao car Vasilije zbog ubistva, koje je bio izvršio. Dok je tako pred Dračom jednog dana večerao i gostio se, pojavi mu se iznenada naoružan vojnik u liku svetoga Vladimira. Prestrašen počeo vikati iz svega glasa: „Potrčite, vojnici moji, potrčite i branite me, jer me Vladimir hoće ubiti“. I to rekavši ustade sa svoga šedišta da bježi. No odmah ga anđeo udari, i on se stropošta na zemlju i tijelom i dušom umre. Tada kneževi i njegovi vojnici i vas narod, poraženi od velikog straha i bojazni, pošto raspale vatru po logoru, pobjegoše svi iste noći u svoje krajeve. I tako se zbi da najodratniji ubica, koji bijaše za ručkom šedeći naredio da se Vladimiru odrubi glava i učinio ga mučenikom,



Crkva u Prespi



Ćivot Svetog Vladimira

sam bi za vrijeme večere ubijen, da postane anđeo sotone.

Ko želi znati kolike je i kakve moći i čudesa udostojao se Gospod učiniti po blaženom Vladimiru, služi svojem,



Ćivot Svetog Vladimira



Ćivot Svetog Vladimira

neka pročita knjigu o njegovijem djelima, de su njegova djela redom opisana, pa će saznati, da je ovi sveti čovjek bio zaista jedan duh sa Gospodom i Bog bijaše s njime, kojem čast itd.“

Mošti Svetog Vladimira počivale su u crkvi Svete Marije u Krajini sve do 1215. godine kada ih je zaplijenio i odnio u Drač despot Epira Mihailo I Anđeo Duka. Od tog vremena pa do uspostavljanja Zetske pravoslavne mitropolije u obnovljenom manastiru Prečiste Krajinske krajem XIV vijeka nemamo pisanih izvora, što ne znači da je kult Svetog Kneza Vladimira nestao iz crkvenih knjiga i narodne memorije. Naprotiv, sjećanje na dukljanskog kneza opstalo je u narodnom sjećanju o čemu svjedoče dokumenti iz 1406. i 1426. godine, u kojima se spominje lokalitet Sveti Vladimir, na području današnje ulcinjske opštine, odnosno nekadašnje župe Oblik. Na istoj lokaciji, izvještaji barskih nadbiskupa iz XVII i XVIII vijeka bilježe postojanje katoličke crkve Svetog Kralja Vladimira. Do prve polovine XIX vijeka, mjesno stanovništvo je na utorak poslije Duhova, organizovalo narodnu procesiju ka vrhu brda Vladimir, gdje se, po njihovom vjerovanju, nalazila kraljeva crkva.

Tek sa razvojem kulturno-prosvjetnog života u Knjaževini Crnoj Gori, kult Svetog Kneza Vladimira nadilazi lokalne okvire i vraća se u kolektivno pamćenje crnogorskog naroda. Grupa uglednih ličnosti sa Cetinja 1914. godine osniva *Društvo Svetog Vladimira*, čiji je zadatak bio da pomaže i školuje djecu ratnih invalida i u ratu poginulih Crnogoraca. Ovo prosvjetno-humanitarno društvo, pod istim nazivom, 1927. godine obnovilo je svoj rad i u Kraljevini SHS.

Nastavlja se

## Crnogorska kuhinja - izbor

U Crnoj Gori se mogu naći najsvežiji i najukusniji sastojci, menije osmišljene prema sezoni i recepte koji se prenose kroz generacije. Organski proizvodi oduvijek su bili jedini način života u ovoj samoodrživoj zemlji.

Prirodni resursi Crne Gore i lokacija na Jadranu, proizvodili su bogate zalihe svježe ribe, mesa, povrća i drugih privlačnih proizvoda, koji su, stavili crnogorsku kuhinju na kulinarsku mapu svijeta.

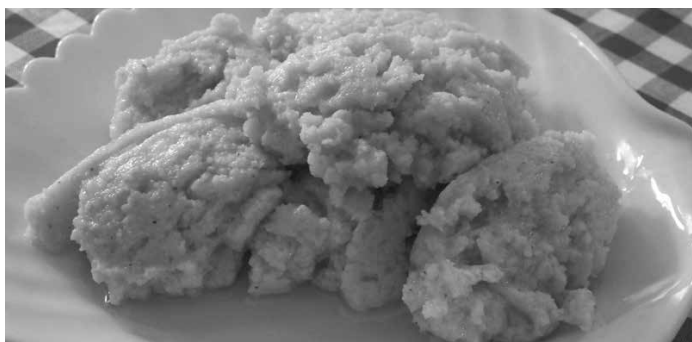
Tradicionalna jela u Crnoj Gori su posljedica kako geografskog položaja, tako i zanimljive istorije. Neki tvrde da tradicionalna crnogorska kuhinja ima blagi italijanski šarm koji se može vidjeti u načinu na koji se meso suši, hljeb peče, sir pravi, a ne treba zaboraviti ni proizvodnju alkoholnih pića. Arome iz Turske, Srbije i Hrvatske su takođe uticali na kuhinju ove zemlje.

### Japraci



Ovo izuzetno bogato i hranljivo jelo pravi se od raštana, lokalnog povrća iz porodice kupusa, koji se priprema sa junećim mesom, pirinčem, biberom i suvim mesom. Jelo dobiva aromu iz masti koja se otpušta tokom kuvanja.

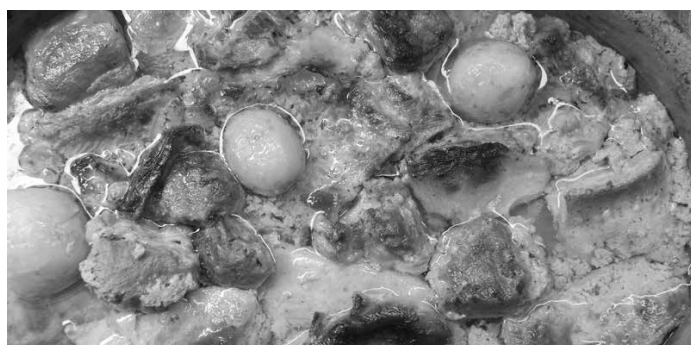
### Gotovac



Mladi kravlji sir ili skorup miješaju se sa brašnom, dok se otpušta mast. To je obrok visoke energetske vrijednosti,

prijatnog ukusa, koji se obično služi sa kuvanim krompirom i kiselim mlijekom.

### Jagnjetina u varenici



Ovaj specijalitet se obično priprema u nekim svečanim prilikama za veće grupe ljudi. Meso se kuva u domaćoj varenici uz dodatak začina i krompira, što uklanja ponekad odbojan miris mesa i čini ga mekanim.

### Krap sa suvim šljivama



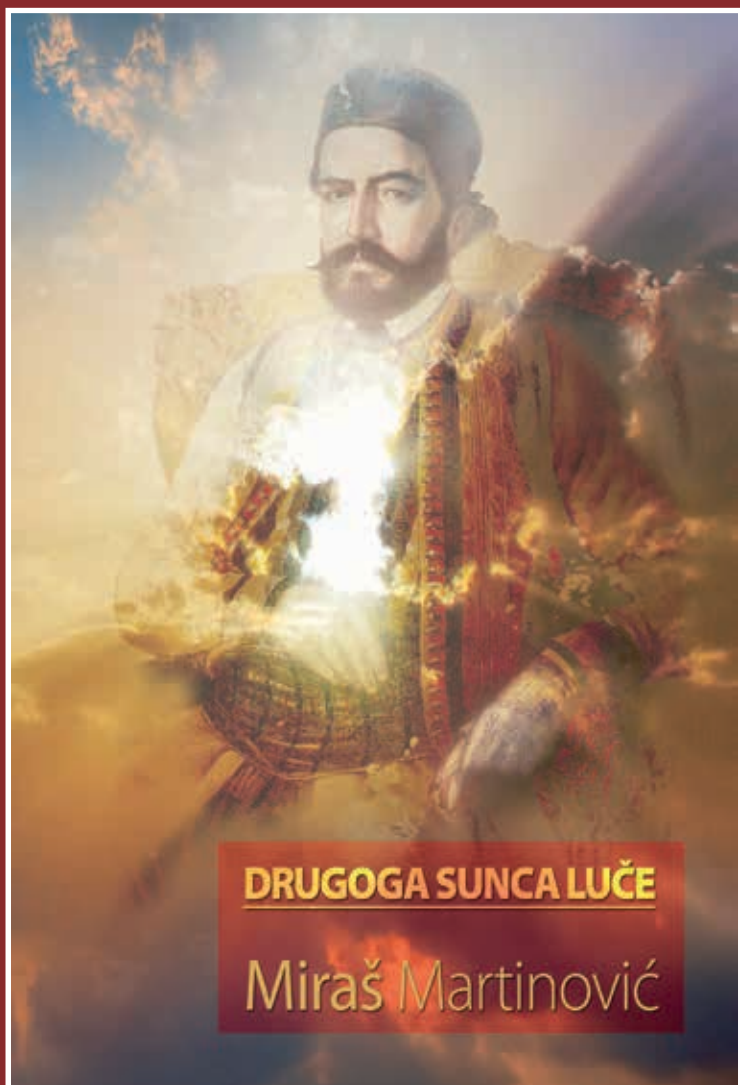
Ovo jelo je karakteristično za Podgoricu, a riba se prvo priprema pojedinačno u ulju, a potom u dubljem tiganju, zajedno sa suvim šljivama, dunjom, jabukom, celerom, peršunom i drugim začinima

### Priganice



Ovaj specijalitet pravi se od brašna, vode, ulja, soli i šećera i tradicionalno se služe sa medom, šećerom, skorupom i sirom.

## Novi naslovi



### Drugoga sunca luče, Miraš Martinović

Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba  
Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske  
Skaner studio  
Zagreb, 2016.

Sve je bio san. Mojim putevima nije bilo lako.  
Borio se s nemogućim. Varakala me oba sunca. Oba,  
jednak zađoše.  
Ja nijesam bio od ovoga svijeta. Zato me ne poznaste.  
Trideset osam godišta razapet. Za malo još i biću svo-  
bodan.  
Otići ću na Planinu. Ali vas neću ostavljati. Ne bojte se!  
Obraz utisnuh u lice vječnosti i sada tamo stoji.



### Figure zaboravljanja, Ivo Pačić

Biblioteka LUČA  
9. knjiga  
Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske / Disput  
Zagreb, 2016.

"Što smo to zapravo doživjeli" i "što se zapravo dogodilo" - krucijalna su pitanja iz obzora očekivanja. Zapravo je subverzivna riječ koja poznavanje događaja i doživljaja uvodi u medij njihova spoznavanja. Riječ koja povezuje Figure zaboravljanja.

Tim pitanjem očekivanje propituje doživljaj vlastitog doživljaja, smisao onoga što se doživljaju doživjelo. Ono je i samo uvučeno u paradoks zaboravljanja koji je konstitutivan za očekivanje, obećanje, sjećanje i pamćenje...

# Petrovdan 2016.

